

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS
MAGISTRO PROGRAMA

JŪRATĖ USEVIČIŪTĖ
II kurso studentė

**JAV VIEŠOJI DIPLOMATIJA KAIP ATSAKAS Į ANTIAMERIKANIZMO
FENOMENĄ VAKARŲ EUROPOJE XXI AMŽIAUS PRADŽIOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Nortautas Statkus

Vilnius, 2007

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE DARBO SAVARANKIŠKUMĄ:

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *“JAV viešoji diplomatija kaip atsakas į antiamerikanizmo fenomeną Vakarų Europoje XXI amžiaus pradžioje”* yra:

- Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
- Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
- Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Jūratė Usevičiūtė

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Usevičiūtė J. JAV viešoji diplomatija kaip atsakas į antiamerikanizmo fenomeną Vakarų Europoje XXI amžiaus pradžioje: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Nortautas Statkus. – V., 2007. – 64 p.

Reikšminiai žodžiai: viešoji diplomatija, “minkštoji” galia, užsienio politika, antiamerikanizmas, transatlantiniai santykiai, viešoji nuomonė, tarptautinė komunikacija.

Šiame darbe nagrinėjama Jungtinių Valstijų viešoji diplomatija Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu. JAV viešosios diplomatijos kampanija, pradėta 2005 m. nesumažino antiamerikanizmo lygio Vokietijos ir Prancūzijos visuomenėse – taip rodo visuomenės nuomonių apklausos, kuriose respondentai išsako savo pozicijas transatlantinius santykius sudarančiais klausimais.

Šiame darbe yra pristatomas tyrimas, kuris įrodo, jog JAV viešoji diplomatija nesiekia pakeisti vokiečių ir prancūzų nuostatų, sudarančių antiamerikanizmo turinį. JAV pasirinko kitą viešosios diplomatijos taktiką, kurią galima būtų pavadinti “santykių kūrimu”, t.y. esmė yra ne politikos aiškinimas, o pasitikėjimų grįstų santykių kūrimas, todėl šios taktikos efektyvumą vertinti dar yra per anksti.

TURINYS

IVADAS	7.
1. VIEŠOJI DIPLOMATIJA KAIP UŽSIENIO POLITIKOS VYKDYMO PRIEMONĖ	11.
1.1. Viešosios diplomatijos samprata	12.
1.1.1. Viešieji diplomatai	14.
1.1.2. Viešosios diplomatijos santykis su tradicine diplomatija	15.
1.1.3. Viešosios diplomatijos ir propagandos santykis	16.
1.2. Viešosios diplomatijos auditorija: elitai ir masės	17.
1.2.1. Viešosios nuomonės įtaka užsienio politikai	17.
1.2.2. Viešosios nuomonės formavimas(is)	19.
1.3. Viešosios diplomatijos procesas	20.
2. ANTIAMERIKANIZMAS “SENOJOJE” EUROPOJE: TURINYS IR TENDENCIJOS	24.
2.1. Antiamerikanizmo ištakos	25.
2.2. Vokiečių ir prancūzų nuostatos transatlantinių santykių esmę sudarančiais klausimais	27.
2.3. Antiamerikanizmas Prancūzijoje ir Vokietijoje – protestas prieš JAV hegemoniją	30.
2.4. Antiamerikanizmo tendencijos 2002 – 2006 m.m.	32.
2.5. Bendros vertybės ir bendrai suvokiamos grėsmės	32.
3. JAV VIEŠOJI DIPLOMATIJA VOKIETIJOJE IR PRANCŪZIJOJE: TURINIO ANALIZĖ	35.
3.1. Trumpa JAV viešosios diplomatijos po Šaltojo karo apžvalga	36.
3.2. 2005 m.: JAV viešosios diplomatijos taikinys – “senųjų” Europos valstybių visuomenės	38.
3.3. JAV viešosios diplomatijos turinio vokiečių ir prancūzų visuomenių grupių atžvilgiu tyrimo pristatymas	41.
3.3.1. Tyrimo prielaidos	42.
3.3.2. Viešosios diplomatijos žinutės JAV ambasadorių kalbose	44.
3.3.3. Transliuojamų žinučių pobūdis	49.

<i>3.4. JAV viešosios diplomacijos neveiksmingumo priežastis atskleidžia pasirinkta veiksmų taktika</i>	<i>51.</i>
<i>IŠVADOS</i>	<i>53.</i>
<i>LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SARAŠAS</i>	<i>55.</i>
<i>SUMMARY</i>	<i>62.</i>

IVADAS

Pasaulyje, pergyvenančiam komunikacijos revoliuciją ir demokratinių politinių sistemų plėtrą, formuojasi naujo pobūdžio tarptautinė aplinka, kurioje vykstančios kovos dėl pasaulio gyventojų protų ir širdžių negali ignoruoti nė viena valstybė, siekianti būti patraukliu, aktyviu ir konstruktyviu tarptautinių santykių veikėju. Valstybės galia jau nebegali būti matuojama galios instrumentais, kurių funkcija iš esmės yra „*priversti*“. Vis didesnę reikšmę įgyja minkštoji galia, kylanti iš valstybės sugebėjimo formuoti kitų valstybių elitų ir visuomenių preferencijas, pasitelkiant patrauklumą arba įvaizdžius. Valstybės įvaizdžio formavimuisi nebūtinai valstybės pastangos – jis susiformuoja savaime, priklausomai nuo informacijos pobūdžio, pasiekiančio užsienio auditorijas, paprastai per globalius žiniasklaidos tinklus. Pavyzdžiui, tarptautinių verslo kompanijų, savo kilmės šalimi laikančių konkrečią valstybę, kuriami įvaizdžiai, valstybės ekonominės ar socialinės sistemos efektyvus veikimas ar netgi karinė galia gali tapti valstybės patrauklumo šaltiniais be tikslingų pastangų. Tačiau valstybės, atsižvelgdamos į minkštosios galios potencialą tarptautiniuose santykiuose, nėra linkusios palikti įvaizdžio formavimosi savieigai ar išoriniams subjektams, veikiantiems globalioje informacinėje erdvėje, ir imasi tikslingų veiksmų valstybės įvaizdžiams ir reputacijoms valdyti bei įtikinti užsienio valstybių elitus bei mases, kad tos vertybės, politikos ar veiksmai, kurių imasi valstybė, yra verti jų palaikymo; arba, cituojant Joseph S. Nye, „pasiekti to, kad kiti norėtų tų pačių rezultatų kaip ir tu“¹.

Jungtinės Amerikos Valstijos po Šaltojo karo yra laikomos pačia galingiausia pasaulio valstybe, turinčia stipriausią armiją, galinčia ilgą laiką veikti toli nuo savo teritorijos bei galingiausią ekonomiką, sukuriančią daugiau nei 30 procentų pasaulio bendrojo vidaus produkto². Ir atrodo, kad pasibaigus Šaltajam karui Jungtinės Valstijos buvo linkusios remtis tik kietąja galia. Minkštosios galios skeptikai tarptautinį populiarumą laikė efemerišku dalyku, kuris neturėtų įtakoti užsienio politikos sprendimų. Juntinės Valstijos yra pakankamai stiprios, kad galėtų elgtis kaip tinkamos, nepaisant pasaulio pritarimo. Pasak buvusio JAV gynybos sekretoriaus Donald Rumsfeld'o, „vienintelei pasaulio supergalybei nuolatinių sąjungininkų nereikia; problemos turi apspręsti koalicijas, o ne koalicijos problemas“³.

¹ Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs, 2004, 7.

² Deanne Julius, „US Economic Power: Waxing or Waning?“, *Harvard International Review*, Winter 2005, 14

³ Joseph S. Nye, „The Decline of America's Soft Power“, *Foreign Affairs*, May/June 2004, 16

Tačiau minkštoji galia nepriklauso nuo kietosios galios išteklių ir Jungtinių Valstijų įvaizdžio krizės XXI a. pradžioje pavyzdys tai patvirtina. Visuomenės nuomonės apklausos, analizavusios pasaulio gyventojų požiūrius į JAV ir jos užsienio politiką Irako krizės 2002m. kontekste, rodė gilią Jungtinių Valstijų įvaizdžio krizę ir naują antiamerikanizmo bangą ne tik musulmoniškose ir arabiškose visuomenėse, bet ir tarp tradiciniais Jungtinių Valstijų partneriais ir sąjungininkais laikomų europiečių. Pastarasis faktas turėtų būti itin neraminantis.

JAV minkštosios galios smukimas neliko nepastebėtas – Jungtinės Valstijos buvo raginamos efektyviau išdėstyti savo argumentus Europos auditorijoms⁴, buvo primenama, kad tikrasis JAV užsienio politikos koziris, kuriuo pasinaudodamos JAV pasiekė savo didžiausių laimėjimų, visada buvo JAV sugebėjimas įtikinti užsienio vyriausbes, o dažnai ir užsienio visuomenes, nepaisant vyriausybės pozicijos, kad Jungtinių Valstijų puoselėjama pasaulio vizija naudinga ne tik JAV, bet ir jų valstybėms⁵. Tačiau bandymai atkurti minkštąją galią suaktyvinant viešosios diplomatijos operacijas ir išeiti iš minėtos krizės apčiuopiamų rezultatų nedavė – 2006 metais JAV įvaizdis europiečių akyse liko iš esmės nepakitęs, lyginant su 2004 metais⁶, kuomet antiamerikanizmo lygis buvo pasiekęs žemiausią tašką per pastaruosius 50 metų. Šios problemos kontekste kyla natūralus klausimas – kur slypi JAV viešosios diplomatijos “senosios” Europos atžvilgiu neveiksmingumo šaknys.

Nuo 2001 m. prasidėjusios diskusijos politiniame ir akademiname lygmenyje apie JAV viešosios diplomatijos neefektyvumą ir jos atgaivinimo būdus iš esmės apsiribojo institucijų, jų tarpusavio sąveikos ir išteklių analize. JAV Vyriausybės atskaitomybės tarnybos (U.S. Government Accountability Office) 2003 – 2006 metų ataskaitose apie JAV viešąją diplomaciją⁷ bei akademikų straipsniuose⁸ kaip pagrindinė problema yra įvardijama strateginio planavimo viešosios diplomatijos srityje stoka bei nepakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. JAV Informacijos agentūros panaikinimas 1999 m., inkorporuojant ją į Valstybės departamentą, yra laikomas JAV nesėkmingų bandymų valdyti savo įvaizdį

⁴ Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy, “Selling America, short”, *The National Interest*, Winter, 2003, <http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_74/ai_112411720> [Žiūrėta 2006 10 13];

⁵ Guillaume Parmentier, “Diverging Visions: France and the United States After September 11”, Kn. Christina V. Balis, Simon Serfaty (sud.), *Visions of America and Europe: September 11, Iraq, and Transatlantic Relations*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 2004, 124

⁶ Šaltinis: German Marshal Fund, *Transatlantic Trends 2006*, <<http://www.transatlantictrends.org>> [Žiūrėta 2006 10 13]

⁷ Šaltinis: US Government Accountability Office, <www.gao.gov> [Žiūrėta 2007 02 10]

⁸ Patricia H. Kushlis, “What’s gone wrong with America’s image and why – reprise 2006”, <<http://www.publicdiplomacy.org/66.htm>> [Žiūrėta 2006 10 13];

pasulyje priežastimi, nes JAV Valstybės sekretoriaus pavaduotojui kaip viešosios diplomatijos “centru” nebuvo suteikta pakankamai galių.

Neabejotina, jog tai yra rimti trūkumai, kuriuos valstybė, siekianti didinti savo patrauklumo galią santykiuose su pasauliu, turėtų pašalinti. Tačiau tokia abstrakti ir bendro pobūdžio analizė nesuteikia pakankamai duomenų ar argumentų, siekiant paaiškinti, kodėl Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos kampanija “senojoje” Europoje 2005 – 2006 m. nedavė rezultatų.

Šio **darbo tikslas** yra įvertinti Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos Prancūzijos ir Vokietijos visuomenių atžvilgiu neveiksmingumo priežastį (-is).

Darbe yra apsiribojama JAV viešosios diplomatijos Vokietijos ir Prancūzijos atžvilgiu analize. Tokį pasirinkimą iš esmės sąlygojo šių dviejų valstybių galia ir svarba transatlantiniuose santykiuose. Vokietija ir Prancūzija yra vienos vertingiausių JAV sąjungininkių, turinčios realius ir svarius karinius, ekonominius bei politinius pajėgumus, o ne vien tik galinčios pareikšti politinę paramą. Gilinant Europos Sąjungos politinę integraciją, glaudi JAV ir ES branduolio valstybių partnerystė įgauna dar didesnę svarbą, todėl Jungtinėms Valstijoms turėtų būti itin svarbu ir naudinga susikurti patrauklų įvaizdį ir gerą reputaciją šių valstybių elito ir visuomenės gretose.

Iš pirmo žvilgsnio, 2002 m. kilusi antiamerikanizmo banga “senojoje” Europoje ir 2005 m. pradėta JAV viešosios diplomatijos kampanija buvo tiesioginiais priežastiniais ryšiais susiję dalykai. Pirmiausia, Irako krizė ir ją sekęs karas turėjo labai neigiamą efektą Jungtinių Valstijų įvaizdžiui vokiečių ir prancūzų akyse, todėl įtikinamai atrodytų JAV siekis “pasiaiškinti” europiečiams dėl savo veiksmų, politikų, vertybių ir pakeisti jų neigiamas nuostatas Jungtinių Valstijų atžvilgiu. Šiuos samprotavimus paremia JAV prezidento G. W. Bush’o išsakytas ir dažnai žiniasklaidoje kartojamas raginimas efektyviau išdėstyti JAV argumentus (“We’ve got to do a better job of making our case”⁹), akivaizdžiai apeliuojant į nesutarimus, kilusius Irako krizės kontekste. Antra, antiamerikanizmo lygis nuo 2002 m. “senosios” Europos visuomenėse buvo labai aukštas, o tendencijų mažėjimo linkme nebuvo. Viešoji diplomatija, kaip minkštosios galios įrankis, turėtų imtis veiksmų, kad europiečių nuomonė apie JAV pagerėtų. Tačiau remiantis Charles Wolf’o ir Brian Rosen’o iškelta “šalininkų – priešininkų” hipoteze¹⁰, neigiamas nuostatas reikia ne keisti, o riboti jų sklaidą, kadangi “priešininkai” nėra linkę priimti jų įsitikinimams konkrečiu klausimu

⁹ Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy,

¹⁰ Charles Wolf and Brian Rosen, “Public Diplomacy: How to Think About and Improve It”, Rand Corporation, 8-9, <http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2004/RAND_OP134.pdf> [Žiūrėta 2006 10 13]

prieštaraujančios informacijos. Todėl tikėtina, kad 2005 m. pradėta Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos kampanija nekėlė tikslo pakeisti vokiečių ir prancūzų nuostatų antiamerikanizmą sudarančiais klausimais, o siekė kitų tikslų. Kokių?

Darbe keliama hipotezė, jog Jungtinės Valstijos siekia sukurti naują “geranoriško hegemono” įvaizdį vokiečių ir prancūzų visuomenių narių akyse.

Siekiant patvirtinti arba paneigti iškeltą hipotezę reikia patikrinti, ar viešosios diplomatijos žinutėmis siekiama paaiškinti ir motyvuoti JAV užsienio politikos sprendimus, sukėlusius antiamerikanizmo bangą, ar didinti vokiečių ir prancūzų simpatijas yra bandoma apeliuojant į bendras vertybes, bendrą istorinę patirtį ir išryškinant grėsmes, vienodai aktualias gyventojams abiejose Atlanto pusėse. Jei nesiekama paaiškinti JAV užsienio politikos veiksmų, o remiamasi bendromis vertybėmis ar/ir grėsmėmis, galima teigti, kad hipotezė yra teisinga.

Hipotezei įrodyti arba atmesti darbe yra keliami šie uždaviniai:

1. Ištirti viešosios diplomatijos ypatybes;
2. Atlikti antiamerikanizmo analizę: ištirti, kokie pagrindiniai klausimai sudaro antiamerikanizmą, bei nustatyti, kokios yra bendros europiečių ir amerikiečių vertybės bei suvokiamos grėsmės;
3. Ištirti, ar JAV viešosios diplomatijos skleidžiamos žinutės apeliuoja į antiamerikanizmo turinį ar į bendras vertybes ir grėsmes.

Šis darbas yra sudarytas iš trijų dalių. Pirmojoje dalyje nagrinėjama viešoji diplomatija kaip valstybės minkštosios galios įrankis, padedantis pasiekti užsienio politikos tikslų, darant įtaką užsienio valstybių vyriausybių veiksams ir politikoms per visuomenes ar jų grupes. Taip pat šioje dalyje yra įvardijama viešosios diplomatijos proceso schema, kuria remiantis trečiojoje darbo dalyje bus aprašomas atliktas tyrimas. Antrojoje darbo dalyje, remiantis visuomenės nuomonių apklausomis, yra nagrinėjamas antiamerikanizmo Prancūzijos ir Vokietijos visuomenėse turinys, siekiant identifikuoti pagrindinius klausimus, sukėlusius JAV įvaizdžio krizę 2002 m., bei nustatoma, kokios yra bendros vertybės ir bendrai suvokiamos grėsmės JAV ir Vokietijos bei Prancūzijos visuomenėse. Trečiojoje darbo dalyje yra aprašomas JAV viešosios diplomatijos prancūzų ir vokiečių visuomenių atžvilgiu žinučių turinio tyrimas, kuris parodys, ar JAV viešosios diplomatijos kampanija siekia išaiškinti praeityje priimtus JAV užsienio politikos sprendimus, ar yra orientuota į ateitį.

1. VIEŠOJI DIPLOMATIJA KAIP UŽSIENIO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖ

Komunikacinių technologijų tobulėjimas ir plėtra įgalina valstybes efektyviau ir dažniau pasinaudoti viešąja diplomacija kaip minkštosios galios instrumentu. Apie viešąją diplomaciją, tokią, kaip ji yra suprantama šiandien, galime kalbėti nuo XX amžiaus vidurio arba tiksliau nuo II – ojo pasaulinio karo pabaigos. Tačiau informacines kampanijas, siekiančias paveikti kitų valstybių veiksmus, fiksuoja dar senovės istoriniai šaltiniai. Antikos istorikas Tukididas aprašo, kaip Atėnų atstovas sakydavo išraiškingas kalbas gretimuose miestuose – valstybėse, siekdamas, kad jie netaptų Atėnų priešininkų sąjungininkais. Julijaus Cezario “Galų karo užrašuose” aprašomi atvejai, kuomet romėnai perėmė iniciatyvą karo lauke, skleisdami gandus prieš stovykloje. Komunikacinės technikos buvo naudojamos Amerikos revoliucijos, Amerikos pilietinio karo, I - ojo ir II - ojo pasaulinių karų metu. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose I – ojo ir II - ojo pasaulinių karų metu buvo įkurtos specialios organizacijos – atitinkamai, Viešosios informacijos komitetas (*angl.* Committee on Public Information) ir JAV karo informacijos tarnyba (*angl.* U.S. Office of War Information), turėjusios tikslą valdyti užsienio gyventojų požiūrius: demoralizuoti valstybes priešininkes, palaikyti išsilaisvinimo viltį okupuotose teritorijose, kovoti su priešininko propaganda, didinti supratimą apie Jungtines Valstijas ir jų sąjungininkes¹¹. Pateikti pavyzdžiai, be abejo, nėra baigtinis sąrašas istorinių atvejų, kuomet užsienio politikoje buvo naudojama komunikacija, adresuota užsienio šalių visuomenėms, tačiau jie indikuoja aplinkybes, kuomet tokia praktika buvo laikoma priimtina – išimtinai tik karo metu. Valstybės pareigūnų komunikavimas su priimančiosios valstybės gyventojais taikos metu buvo traktuojamas kaip kišimasis į valstybės vidaus reikalus, t.y. veikla, draudžiama 1928 m. Havanos konvencijos dėl diplomatinių pareigūnų¹². Diplomato ir kitų oficialių valstybės pareigūnų veiklos sfera buvo griežtai apribota kontaktais su užsienio reikalų ministerija ar kita institucija/pareigūnais, atsakingais už užsienio politiką.

¹¹ W. Phillips Davison, *International Political Communication*, New York: Frederick A. Praeger, Publishers, 1965, 157

¹² Havanos konvencija dėl diplomatinių pareigūnų buvo pasirašyta 1928 m. vasario 20 d. VI – osios Tarptautinės Amerikos valstybių konferencijos metu Havanoje (Kubos respublika).

JAV diplomatas Walter R. Roberts teigia, jog pasibaigus II – ajam pasauliniam karui požiūris į vyriausybės ar jos atstovų komunikaciją su užsienio šalies visuomene radikaliai pasikeitė, nors 1961 m. Vienos konvencijoje dėl diplomatinių santykių išliko draudimas diplomatams kištis į priimančiosios valstybės vidaus reikalus (42 str. 1 p.)¹³. Buvo pradėtos informacinės ir kultūrinės kampanijos, ambasadose buvo įsteigtos spaudos ir kultūros atašė pareigybės, kurios dar prieš kelis metus buvo aršių diskusijų objektas, ambasadose pareigūnų kontaktai su priimančiosios valstybės visuomene tapo priimtiniu dalyku, o radijo programų transliacijos užsienio kalbomis tapo įprasta valstybės veikla¹⁴. Iki galo nėra aišku, kas salygojo tokį pasikeitimą – ar informacijos sklaidos priemonių tobulėjimas, ar ideologinė Rytų ir Vakarų konfrontacija, kurios kontekste tik žodžių ir idėjų karas nevedė tiesiogiai prie karinių veiksmų ir branduolinio ginklo panaudojimo. Nepaisant priežasčių, būtent Šaltojo karo metais nusistovėjo viešosios diplomatijos samprata ta prasme, kuria ji yra vartojama dabar – viešoji diplomatija yra priimtina vyriausybės veikla, siekiant užsienio politikos tikslų ne tik karo, bet ir taikos metu.

1.1 Viešosios diplomatijos samprata

Viešosios diplomatijos sąvoka pirmą kartą buvo pavartota 1965 m. diplomato praktiko ir Tufts'o universiteto (JAV) Fletcher'io teisės ir diplomatijos mokyklos dekanu Edmund Gullion'o, Edward R. Murrow viešosios diplomatijos centro įkūrimo proga. Nors pati sąvoka gyvuoja jau daugiau nei 40 metų, ji neturi griežtai nusistovėjusio turinio. Literatūroje apie viešąją diplomatiją galima aptikti nemažai viešosios diplomatijos sąvokos apibūdinimų variacijų:

- Vyriausybės remiamos programos, siekiančios informuoti ir/ar įtakoti viešąją nuomonę užsienio valstybėse (*JAV Valstybės departamentas*)¹⁵;
- Tai priemonės, kuriomis vyriausybės, privačios grupės ir individai įtakoja kitų tautų ir vyriausybių požiūrius ir nuomones, siekiant paveikti sprendimus užsienio politikos srityje (*Edmund A. Gullion, Fletcher teisės ir diplomatijos mokyklos dekanas, 1966 m.*);

¹³ Vienos konvencija „Dėl diplomatinių santykių“, 1961 m., Valstybės žinios, 1999 10 06, Nr. 83-2455, <www.lrs.lt> [Žiūrėta 2007 04 30]

¹⁴ Walter R. Roberts, „The Evolution of Diplomacy“, *Mediterranean Quarterly*, Summer 2006, <<http://www.publicdiplomacy.org/70.htm>> [Žiūrėta 2006 10 15]

¹⁵ Charles Wolf Jr., Brian Rosen, „Public Diplomacy: Lessons from King and Mandela“, *Policy review*, October – November 2005, 64 <<http://www.hoover.org/publications/policyreview/2921496.html>> [Žiūrėta 2006 11 13]

- Vyriausybės koordinuojamas tarptautinių santykių vykdymas, pasitelkiant žiniasklaidą ir bendraujant su įvairiais nevyriausybiniais subjektais, siekiant daryti įtaką kitos vyriausybės veiksams ir politikai (Alan K. Henrikson, *Diplomatijos istorijos profesorius, 2005*)¹⁶;
- Būdas, kuriuo vyriausybė ir privatūs asmenys ar grupės įtakoja tiesiogiai arba netiesiogiai visuomenės požiūrius ir nuomones, kurios daro tiesioginį poveikį kitos vyriausybės užsienio politikos sprendimams¹⁷.

Visi šie apibrėžimai kalba apie tarptautinį politinį komunikacijos su užsienio visuomenėmis procesą, tačiau šių apibrėžimų turinys yra skirtingos apimties. Pagal pirmąjį apibrėžimą galutinis viešosios diplomatijos tikslas yra poveikis viešajai nuomonei. Tačiau požiūrių formavimas nėra savitiksliis – galutinis tikslas yra įtakoti vyriausybės užsienio politiką. Antrasis ir ketvirtasis apibrėžimai teigia, kad viešosios diplomatijos subjektai gali būti ir vyriausybės, ir privatūs individai. Tačiau jei viešąją diplomatiją siekiama daryti įtaką kitos valstybės užsienio politikai, tai laikyti privačius individus viešosios diplomatijos subjektais yra netikslu ir per platu, nebent jų veikla būtų koordinuojama vyriausybės. Taigi, šiame darbe viešoji diplomatija bus suprantama kaip *vienos valstybės vyriausybės ar jos koordinuojamų atstovų komunikacija su kitos valstybės visuomene ar tam tikromis jos grupėmis, siekiant informuoti užsienio visuomenes apie valstybės kultūrą, istoriją, vertybes ir iš to kylančias politikas bei jų turinį, suformuoti teigiamą savo šalies įvaizdį užsienio visuomenės narių akyse bei daryti įtaką užsienio valstybių vyriausybių užsienio politikai ne tiesioginiais diplomatiniais kanalais, o per viešąją nuomonę*. Atsižvelgiant į tai, kad praktika visuomet yra įvairesnė nei teorija, šį apibrėžimą galima papildyti, įtraukiant atvejus, kuomet valstybių oficialūs santykiai yra geri ir užsienio vyriausybė būtų linkusi imtis veiksmų, atitinkančių viešosios diplomatijos veiksmų šaltinio valstybės interesus, tačiau visuomenės nuomonė tiems veiksams prieštarauja. Šiuo atveju viešoji diplomatija turėtų tikslą mobilizuoti užsienio visuomenės paramą jos vyriausybei.

Siekiant pagrįsti suformuluotą viešosios diplomatijos apibrėžimą ir giliau suprasti, ko yra siekiama viešosios diplomatijos priemonėmis, galima pažvelgti į Mark Leonard'o,

¹⁶ The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, "Definitions of public diplomacy", <<http://fletcher.tufts.edu/murrow/pd/definitions.html>> [Žiūrėta 2006 12 02]

¹⁷ B. Signitzer and T. Coombs, "Public relations and public diplomacy: Conceptual convergence", *Public relations Review*, 18, 137 – 147, cituota iš Eytan Gilboa, "Mass Communication and Diplomacy: A Theoretical Framework", *Communication Theory*, Ten:Three, August 2000, 292

nepriklausomo tyrimų instituto Jungtinėje Karalystėje Užsienio politikos centro direktoriaus, išskiriamą viešosios diplomatijos tikslų hierarchiją¹⁸:

- Padidinti užsienio visuomenių žinojimą apie valstybę (paskatinti juos galvoti apie valstybę, atnaujinti egzistuojančius įvaizdžius, pakeisti neigiamas nuostatas valstybės atžvilgiu);
- Padidinti užsienio visuomenių supratimą (pozityvių suvokimų skatinimas, bendrų globalių problemų vertinimų įtvirtinimas);
- Susieti užsienio visuomenes su valstybe (ryšių stiprinimas per bendradarbiavimą įvairiose srityse, didinant vertybių supratimą ir perėmimą; mainų programos ir turizmo skatinimas,);
- Įtakoti užsienio visuomenes (gauti užsienio visuomenės paramą rūpimais klausimais, pasiekti, kad užsienio vyriausybės norėtų bendradarbiauti).

Taigi, teigiamas valstybės įvaizdis užsienio visuomenių akyse, draugiški santykiai ir bendros vertybės nėra tikslas pats savaime, o tik prielaida vyriausybių bendradarbiavimui tarptautinėje arenoje, arba kaip buvo minėta aukščiau, vyriausybių bendradarbiavimo legitimizavimas. Kita vertus, pasitikėjimu ir giliu supratimu grįstų santykių kūrimas yra ilgalaikis išsipareigojimas, vykdomas net ir tuomet, kai santykiuose tarp valstybių vyrauja rutininiai klausimai. Todėl gali susidaryti klaidingas išpūdis apie viešosios diplomatijos veiksmams keliamus tikslus.

1.1.1. Viešieji diplomatai

Pagal apibrėžtą viešosios diplomatijos sąvoką, viešaisiais diplomatais laikytini specialistai, dirbantys diplomatinėse atstovybėse ar užsienio reikalų ministerijose, atsakingi už komunikacijos su užsienio visuomenėmis procesą, siekiant įtakoti užsienio valstybės politiką ir veiksmus. Paprastai tokias užduotis vykdo kultūros atašė ir atstovai spaudai. Viešaisiais diplomatais galima laikyti ir kitus užsienio valstybėje reziduojančius diplomatus, nors informacijos sklaida priimančiosios valstybės visuomenei, mainų programų koordinavimas ar kultūrinių renginių organizavimas ir nėra tiesioginės jų funkcijos. Priimančiosios šalies visuomenei kiekvienas diplomatas pirmiausia yra savo valstybės atstovas, o tik po to asmenybė.

¹⁸ Mark Leonard, "Public Diplomacy", *Foreign Policy Center*, 2002, 9 – 10, <<http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/1645/pd.pdf>> [Žiūrėta 2006 10 12]

Ypač svarbus viešasis diplomatas yra ambasadorius. Komunikacijų technologinė pažanga ir tiesioginiai vyriausybių tarpusavio kontaktai mažina ambasadoriaus kaip tarpininko tarp valstybių vaidmenį, tačiau ambasadoriaus, kaip autoritetingo atstovo, kalbančio valstybės vardu, svarba niekada nebuvo tokia didelė kaip dabar¹⁹. Taip pat ir prezidentas, ministras pirmininkas ir kiti aukšti valstybės pareigūnai yra viešieji diplomatai ta prasme, kad jie, auditorijų akimis žiūrint, kalba valstybės vardu.

Pastebėtina, kad neretai viešosios diplomatijos veiksmų įgyvendinimas yra patikimas privačioms organizacijoms ar individams dėl jų ekspertinių žinių, ypatingų, pasitikėjimu grindžiamų santykių su auditorija ar siekiant autentiškumo, o kartu ir įtikinamumo. Tačiau šių tarpininkų laikyti viešaisiais diplomatais nederėtų lygiai taip pat kaip ir tų veikėjų, kurie savo veiksmais aktyvina visuomenių tarpusavio kontaktus ar didina valstybės žinomumą pasaulyje, tačiau nekelia ir neįgyvendina politinių tikslų.

1.1.2 Viešosios diplomatijos santykis su tradicine diplomatija

Siekiant suprasti, kas yra viešoji diplomatija ir kokios yra jos ypatybės, tikslinga būtų nagrinėti viešosios diplomatijos santykį su tradicine diplomatija. Ir viešosios, ir tradicinės diplomatijos pagrindinis ir galutinis tikslas yra tas pats – daryti įtaką kitų valstybių užsienio politikai ir taip ginti savo šalies nacionalinius interesus bei įgyvendinti užsienio politikos tikslus. Tačiau tarp šių dviejų tarptautinės komunikacijos būdų yra ir esminių skirtumų²⁰:

1. Tradicinė diplomatija yra įgyvendinama per valstybių diplomatų ir pareigūnų tarpusavio kontaktus, o viešoji diplomatija – per vienos valstybės pareigūnų ir kitos valstybės visuomenės ar jos grupės komunikaciją.
2. Viešosios diplomatijos priemonių adresatai sąlygoja viešą jos pobūdį, siekiant įgyti pasitikėjimą. Tradicinei diplomatijai paprastai yra būdingas labai ribotas viešumas, kaip funkcinė būtinybė.
3. Viešosios ir tradicinės diplomatijos galios nėra identiškos prigimties: viešoji diplomatija savo tikslus gali pasiekti išimtinai tik pritraukimu ar patrauklumu (*angl.* attraction), o tradicinėje diplomatijoje galima pasinaudoti dar ir privertimu ar spaudimu (*angl.* coercion).

¹⁹ U.S. State Department, “Public Diplomacy for the 21st Century”, <http://www.state.gov/r/adcompd/1995rep.html> [Žiūrėta 2006 11 09]

²⁰ Mark Leonard, “Comparative Survey – Traditional vs. Public Diplomacy”, *Foreign Policy Center*, 2000, <http://textus.diplomacy.edu/textusBin/BViewers/oview/PublicDiplomacy/oview.asp?FilterTopic=%2F39085> [Žiūrėta 2006 12 05]

4. Tradicinė diplomatija, siekdama užsibrėžtų užsienio politikos tikslų, yra orientuota į konkrečių sutarčių sudarymą, nuolaidų įgyjimą ir pan. Viešosios diplomatijos laimėjimai yra užsienio piliečių simpatijos ir supratimas, kuris tik vėliau gali tapti valstybės interesus atitinkančiomis užsienio valstybės politikomis.
5. Tradicinė diplomatija remiasi tiesioginiais, asmeniniais kontaktais, o viešosios diplomatijos komunikacijos priemonės yra viešos (žiniasklaida), o kontaktas paprastai netiesioginis.

Nors viešoji diplomatija tampa vis svarbesnė tarptautiniuose santykiuose, tačiau ji nepakeičia tradicinės diplomatijos, o greičiau ją papildo. JAV diplomato Christopher Ross teigimu, viešoji diplomatija yra tradicinės diplomatijos veidas. Abi jos turi veikti koordinuotai ir paraleliai²¹. Viešoji diplomatija negali į tarptautinius reikalus įsijungti tik tada, kai ištinka krizė ir reikia atstatyti sugadintą valstybės įvaizdį. Politiniuose procesuose ji turi dalyvauti nuolat, nuo pat sprendimo priėmimo proceso pradžios.

1.1.3 Viešosios diplomatijos ir propagandos santykis

Viešoji diplomatija dažnai vartojama kaip propagandos eufemizmas, terminas, kuriuo apibūdinama analogiška veikla, tačiau vartojant patrauklesnę sąvoką. Kol viešosios diplomatijos sąvoka nebuvo pradėta plačiai vartoti akademiniam ir politiniam diskurse, tarptautiniam komunikacijos procesui tarp vyriausybių ir visuomenių apibūdinti buvo vartojama propagandos sąvoka. Vytautas A. Dambava savo studijoje apie viešąją diplomatiją teigia, kad tai, ką mes vadiname viešąja diplomatija būtų galima ir toliau vadinti propagandos terminu, jei tik jį vartotume istoriškai nepakoreguota prasme²². Tačiau viešajame diskurse, o neretai ir akademinėje literatūroje *propaganda* yra vartojama būtent istorinį krūvį turinčia prasme. II – ojo pasaulinio karo ir Šaltojo karo metais dalis informacinių kampanijų buvo paremtos faktų selekcija ir dezinformacija, todėl propagandos terminas buvo diskredituotas ir imtas tapatinti su melu ir tendencingos informacijos sklaida. Tačiau net jei vartotume propagandos terminą ta prasme, kurią pateikia tarptautinių žodžių žodynas – propaganda – tai “filosofijos, mokslo, religijos ir kitų teorijų ir idėjų skleidimas ir aiškinimas, siekiant jomis ugdyti žmonių pažiūras ir susilaukti jų prielankumo”²³), viešosios diplomatijos ir propagandos terminus laikyti absoliučiais sinonimais būtų netikslu.

²¹ Mark Leonard, “Public Diplomacy”, 12

²² Vytautas Antanas Dambava, *Viešoji diplomatija*, Vilnius: DU KA, 1997, 15

²³ Valerija Vaitkevičiūtė (sud.), *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Žodynas, 2001

Informacijos sklaida ir įvaizdžio kūrimas yra tik viena viešosios diplomatijos funkcija, arba vadovaujantis Mark Leonard'o viešosios diplomatijos skirstymu į tris dimensijas, pirmosios dvi dimensijos²⁴. Antroji funkcija arba trečioji dimensija pagal M. Leonard'ą yra ilgalaikių santykių kūrimas ir bendrų sričių, kuriose būtų galima rasti bendrą kalbą su kitomis visuomenėmis, paieškos²⁵.

1.2. Viešosios diplomatijos auditorijos: elitai²⁶ ir masės

Pagal apibrėžimą viešosios diplomatijos operacijos yra orientuojamos į užsienio šalies visuomenę ir/ar tam tikras jos grupes, tikintis, kad galiausiai visuomenės atstovai ir viešoji nuomonė turės įtakos vyriausybės sprendimams užsienio politikos klausimais. Siekis daryti poveikį įvairių visuomeninio gyvenimo sričių lyderių (elitų) nuomonėms yra prasmingas dėl dviejų pagrindinių priežasčių: elitai, kaip aktyviausi ir daugiausia informacijos turintys visuomenės atstovai, yra motyvuoti ir galintys paveikti savo vyriausybės užsienio politiką bei neabejotinai formuoja kitų, mažiau informuotų, visuomenės narių nuomones. Kiek elitų nuomonė veikia viešąją nuomonę, bus bandoma išsiaiškinti toliau šiame poskyryje, prieš tai pažvelgus į viešosios nuomonės reikšmę formuojant užsienio politiką.

1.2.1. Viešosios nuomonės įtaka užsienio politikai

Viešosios nuomonės ir užsienio politikos santykio klausimu nusistovėjusio konsensuso tarp pagrindinių tarptautinių santykių teorijų atstovų nėra. Realistų teigimu, visuomenės dalyvavimas užsienio politikos sprendimų priėmimo procesuose yra nepageidautinas dalykas. Savo poziciją realistai grindžia tokiais argumentais: užsienio politika yra pernelyg nutolusi nuo kasdienio gyvenimo, todėl individai stokoja informacijos ir supratimo apie užsienio politiką; viešoji nuomonė nepasižymi nuoseklumu ir yra ne racionali, o pagrįsta emocijomis. Didžiausią įtaką užsienio politikai viešoji nuomonė daro rinkimų metu²⁷, nors ir čia pastebėtina, kad pagrindiniu rinkiminės kovos objektu yra vidaus politika. Hans J. Morgenthau viešąją nuomonę apibūdina kaip kliūtį apgalvotai ir nuosekliai

²⁴ Mark Leonard, "Public Diplomacy", 11 - 20

²⁵ ten pat, 8

²⁶ Šiame darbe sąvoka "elitai" yra vartojama apibūdinti įvairių visuomeninio gyvenimo sričių (politikos, kultūros, verslo, mokslo) lyderius.

²⁷ Jan Stuchlik, "Public Opinion and Foreign Policy Discourse in the United Kingdom and France during the Iraq Crisis", *Perspectives*, 23/2005, 7

diplomacijai, trukdančią efektyviai ginti valstybės nacionalinius interesus²⁸. Viešoji nuomonė realistams, geriausiu atveju, yra aukščiausio valstybės politinio elito manipuliacijų objektas, siekiant paramos kaip legitimizavimo suplanuotai ar vykdomai užsienio politikai.

Liberalai teigia, kad užsienio politikoje turi galioti tie patys demokratiniai principai, kaip ir vidaus politikoje. Vadinasi, jei į viešąją nuomonę yra atsižvelgiama priimant sprendimus, pavyzdžiui, ekonominės ar socialinės politikos klausimais, tai ir užsienio politikos srityje į visuomenės paramą turi būti kreipiamas dėmesys. Viešoji nuomonė, pasak liberalų, yra išminties ir taikos šaltinis, o visuomenės apsisprendimai užsienio politikos klausimais yra nuoseklūs, nepaisant informacijos trūkumo. Taigi, viešosios nuomonės įtaka užsienio politikai yra ne tik pageidautina, bet tiesiog būtina²⁹.

Iki XX a. septintojo dešimtmečio vidurio realistų požiūris į viešosios nuomonės ir užsienio politikos santykį buvo dominuojantis, tačiau Vietnamo karas buvo naujas stimulus suaktyvinę tyrimus viešosios nuomonės srityje ir metęs iššūkį nusistovėjusiam konsensusui, dar vadinamam “Almond – Lippmann” konsensusui. Tyrimai paneigė realistų argumentus apie viešosios nuomonės nepastovumą bei tai, kad visuomenės nuostatos užsienio politikos klausimais formuojasi emociu, o ne racionali pagrindu. Ole R. Holsti straipsnyje “Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond – Lippmann Consensus” aprašo visuomenės nuomonės tyrimus, įrodančius, kad visuomenės nuomonė, priešingai nei teigia realistai, pasižymi stabilumu, o jei nuomonė kinta, tai pokyčiai yra nuoseklūs ir susiję su realiais įvykiais tarptautinėje arenoje. Kitaip tariant, nuomonės kaita yra racionali reakcija į įvykius pasaulyje³⁰. Tačiau Holsti daro išvadą, kad remiantis ligi šiol atliktais tyrimais negalima nustatyti vienareikšmiškos viešosios nuomonės ir užsienio politikos santykio krypties. Ilgus laikotarpius apimantys tyrimai, besiremiantys statistine analize, indikuoja, kad ryšys tarp viešosios nuomonės ir užsienio politikos sprendimų yra. Tyrimo, nagrinėjusio politikos pasikeitimus laikotarpiu nuo 1935 iki 1979 m., išvadose teigiama, kad 66 proc. atvejų, politikos pasikeitimai atitiko visuomenės preferencijų pasikeitimus: 70 proc. vidaus politikos ir 62 proc. užsienio politikos pasikeitimų atitiko visuomenės nuomonę. Tačiau statistiniai tyrimai negali nustatyti poveikio krypties. Atskirų atvejų analizės neretai rodo, kad viešoji nuomonė neturėjo įtakos priimant sprendimus, tačiau vyriausybė bandė ją palenkti sau palankia kryptimi, siekiant politikos legitimizacijos. Kita vertus, užsienio politikos sprendimus priimančias asmenys giluminių interviu metu teigė, kad į visuomenės

²⁸ Ole R. Holsti, “Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond – Lippmann Consensus”, *International Studies Quarterly*, Vol 36, Issue 4, 1992, 440

²⁹ Jan Stuchlik, 8

³⁰ Ole R. Holsti, 446

nuomonę yra atsižvelgiama, nors tai ir nėra lemiamas veiksnys³¹. Bet kokių atveju, vieną viešosios nuomonės įtakos užsienio politikai kanalą gana sunkiai galėtų paneigti tiek realistai, tiek liberalai - viešoji nuomonė yra esminis indikatorius, signalizuojantis galimas arba artėjančias politines sankcijas už blogas politikas³². Taigi, galima teigti, kad viešosios diplomatijos tikslas adresuojant elitus yra tikėjimasis, kad jie padarys tiesioginį poveikį vyriausybės sprendimams valstybei palankia linkme ir pasitarnaus kaip informacijos sklaidos kanalas platesniems visuomenės sluoksniams. Viešosios diplomatijos žinutes adresuojant visuomenei tikimasi, kad palanki viešoji nuomonė bus spaudimo priemonė vyriausybei ar užsienio politikos veiksmus legitimizuojantis veiksnys.

1.2.2. Viešosios nuomonės formavimas(is)

Tyrimai, įrodę, kad viešoji nuomonė yra stabili ir racionali, nepateikė įrodymų, paneigiančių realistų argumento apie menką bendrą visuomenės informuotumo ir supratimo lygį tokiais užsienio politikos klausimais kaip konfliktų specifika, sutartys, derybos užsienio valstybėmis, ginklų sistemų charakteristikos, užsienio lyderiai. Taigi, kaip galima būtų paaiškinti menką visuomenės informuotumo lygį ir visuomenės nuomonės kaitą kaip racionalią reakciją į tarptautinius įvykius? Į šį klausimą galima bandyti atsakyti remiantis visuomenių nuomonių tyrimų duomenų analizėmis³³, kurios atskleidė, kad individų požiūriai yra struktūruoti ir sudaro daugiau ar mažiau nuoseklią ir pastovią įsitikinimų sistemą, kuria remiantis gaunamą informaciją individas įvertina ir suformuluoja savo nuomonę tam tikru klausimu. Kitaip tariant, įsitikinimų struktūros kompensuoja išsamios informacijos trūkumą ir leidžia individui susidaryti nuomonę užsienio politikos klausimais be specifinių žinių. Eugene R. Wittkopf'as, analizuodamas įsitikinimų struktūras, kėlė klausimą, ar elitų ir visuomenės įsitikinimai sudaro vientisą įsitikinimų struktūrų sistemą³⁴, kitaip tariant, ar galima teigti, kad elitams yra būdingos vienokios įsitikinimų struktūros, o plačiajai visuomenei kitokios. Wittkopf'as pastebėjo, kad pagrindinis skirtumas yra intensyvumas – visuomenė yra labiau išsiskaidžiusi skirtingose įsitikinimų struktūrose, tačiau tam tikros

³¹ Ole R. Holsti, 451 - 453

³² Louis Klarevas, "The "Essential Domino" of Military Operations: American public opinion and the Use of Force", *International Studies Perspectives*, 3, 2002, 419

³³ Eugene R. Wittkopf, "Elites and Masses: Another Look at Attitudes toward America's World Role", *International Studies Quarterly*, Vol. 31, No. 2, June, 1987, 131-159; Andrew H. Ziegler, "The Structure of Western European Attitudes towards Atlantic Co-Operation: Implications for the Western Alliance", *British Journal of Political Science*, Vol. 17, No. 4., Oct., 1987, 457 – 477.

³⁴ Eugene R. Wittkopf, 152

visuomenės dalies, kurią Wittkopf³⁵ vadina dėmesinga visuomene (*attentive public*), požiūriai yra itin artimi elitų požiūriams³⁵.

Jei visuomenei ir elitams yra būdingos tos pačios įsitikinimų struktūros, kurių pagrindu formuojasi nuomonė konkrečiu užsienio politikos klausimu, galima daryti prielaidą, kad individai, turintys vienodas įsitikinimų struktūras, ir priklausantys skirtingiems visuomenės sluoksniams, daugmaž vienodai suvoks gaunamą informaciją ir suformuluos vienodas pozicijas.

Elito vaidmuo formuojant visuomenės nuomonę yra dar ryškesnis panagrinėjus visuomenės gaunamos informacijos šaltinius. Tiesiogiai pasiekti visuomenę yra neįmanoma. Iš esmės, visa informacija, nepaisant kokių būdu pasiekianti individus yra pateikiama įvairių visuomenės sričių elitų. Žiniasklaida, kuri turėtų tarnauti visuomenės interesui *žinoti* objektyvią informaciją ar bent jau *turėti galimybę* išsklausyti oponentų ir proponentų argumentus, taip pat yra elitistinio pobūdžio informacijos šaltinis, kadangi žiniasklaidos priemonių savininkai ar redaktoriai sprendžia, kokia informacija ir kurioje leidinio ar žinių programos vietoje bus pateikiama.

Tarpininkai žinučių skleidimo sistemoje viešajai diplomacijai yra naudingi dėl jau minėtos problemos pasiekti visuomenę tiesiogiai bei dėl tarpusavio pasitikėjimo ryšių, kurie susikuria įvairiose santykinai nedidelėse visuomenės grupėse. “Kiekvienas redaktorius, politikas, bankininkas, geležinkelių prezidentas ar teisėtas turi savo sekėjus, kuriems jo nuomonė yra svari. Kita vertus, greičiausiai ir jis pats turės savo autoritetus.³⁶” Neretai individai nepatikliai žiūri į informacijos šaltinius, kurie yra identifikuojami su valstybinėmis institucijomis, o pateikiama informacija gali būti atmesta kaip “propaganda”. Todėl stiprūs santykiai su elitais, kaip vietiniais autoritetais, gali būti naudingi ne tik siekiant daryti įtaką vyriausybės politikai, bet ir siekiant turėti įtakingą savo pozicijų advokatą visuomenėje ar jos grupėse.

1.3. Viešosios diplomacijos procesas

Viešoji diplomacija, siekdama daryti įtaką užsienio visuomenėms ir jų grupėms neišvengiamai atsiduria tarptautiniame komunikaciniame lauke, kur veikia ir kiti subjektai, siekiantys savo tikslų komunikacijos priemonėmis. Veikėjų ir jų tikslų įvairovė yra be galo

³⁵ Eugene R. Wittkopf, 153

³⁶ Edward A. Ross, *Social Psychology*, 1908, cituota iš U.S. Foreign Policy Encyclopedia, “Elitism”, <<http://www.answers.com/topic/elitism>>, [Žiūrėta 2007 05 15]

didelė, tačiau šio darbo kontekste yra prasminga tarptautinės komunikacijos kategorizacija pagal du kriterijus: ar komunikacijos subjektas yra oficialus ir ar jis siekia politinių tikslų. William A. Hachten, skiria 4 tarptautinės komunikacijos tipus³⁷:

1. Oficiali komunikacija, siekianti pakeisti užsienio auditorijų požiūrius ir nuomones (specializuotos viešosios diplomatijos agentūros, finansuojamos vyriausybės, tokios kaip JAV Informacijos agentūra, Amerikos radijas, Maskvos radijas, Laisvosios Europos radijas, Britų informacijos tarnyba; diplomatinės atstovybės);
2. Oficiali komunikacija, nesiekianti daryti įtakos užsienio visuomenėms (JAV ginkluotųjų pajėgų radijo ir televizijos tinklas Europoje);
3. Privati komunikacija, turinti politinių tikslų adresato atžvilgiu (įvairios nevyriausybinės organizacijos, propaguojančios taiką, pasisakančios prieš branduolinius ginklus, teroristinės grupuotės);
4. Privati komunikacija, neturinti politinių tikslų (vakarų naujienų agentūros, reklamos agentūros, filmų, televizijos programų, garso ir vaizdo įrašų platintojai).

Viešoji diplomatija priskirtina tik pirmajam tarptautinės komunikacijos tipui – oficiali komunikacija, turinti politinių tikslų. Tačiau neretai dėl pernelyg “laisvo” viešosios diplomatijos termino vartojimo, pavyzdžiui, Holivudo filmų kūrėjai ar pasaulinio garso sporto meistrai yra pavadinami viešaisiais diplomatais. Be abejo, negalima teigti, jog komunikacija, neturinti politinių tikslų, nedaro įtakos valstybių įvaizdžiui ar neprisideda prie užsienio visuomenių nuomonių ir požiūrių formavimosi. Tarptautinių verslo kompanijų, nevyriausybinių organizacijų ar atskirų individų tarptautiniai ryšiai neabejotinai veikia valstybės įvaizdžius, tačiau nebūtinai užsienio politikai palankia kryptimi. Kitaip tariant, kiti tarptautinės komunikacijos lauke veikiantys subjektai prisideda prie savaiminio valstybės įvaizdžio formavimosi, kuris gali ir nesutapti su tikslingais viešosios diplomatijos veiksmais kuriamo įvaizdžio. Kaip pavyzdį galima panagrinėti žiniasklaidos pateikiamą informaciją apie įvykius užsienyje. Po Šaltojo karo bendras pateikiamos informacijos apie įvykius užsienyje srautas yra pastebimai sumažėjęs, o žiniasklaidos priemonės, vedamos verslo logikos, pateikia jaudinančią, sensacingą informaciją, kuri sudomintų auditoriją ir padėtų išlaikyti pozicijas rinkoje. Tačiau tokio pobūdžio informacija ne tik garantuoja laikraščių skaitytojų ar televizijos žiūrovų auditorijas, bet ir formuoja tam tikrą valstybių, kurių pavadinimai figūruoja žinutėse, įvaizdį. Pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė dešimtmečius buvo

³⁷ William A. Hachten, *The World News Prism: Changing Media of International Communication*, Iowa State University Press/ Ames, 1999, 110 – 111.

siejama su pompastiška, ceremoniališka, santūria britų monarchija. Tačiau žiniasklaidos dėmesys britų futbolo aistruolių smurto protrūkiui Heysel stadione (Brukselis) 1985 m. Europos taurės finalinių varžybų metu³⁸, išstūmė anglų džentelmenų vaizdinį iš daugelio europiečių sąmonės, pakeisdamas jį priešingu – chuliganų – įvaizdžiu.

Taigi, viešoji diplomacija yra tarptautinės komunikacijos procesas, kurį, kaip ir bet kurio kito tipo komunikaciją galime skaidyti į planavimo, įgyvendinimo ir įvertinimo etapus³⁹. Toliau išskirti viešosios diplomatijos procesą sudarantys etapai trečiojoje darbo dalyje bus tarsi teorinis rėmas, padedantis struktūruoti atlikto JAV viešosios diplomatijos kampanijos Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu tyrimo aprašymą.

Viešosios diplomatijos proceso etapai:

1. **Tikslo nustatymas.** Atsižvelgdama į esamą ar numatomą situaciją, valstybė turi apsibrėžti, kokie dalykai jos netenkina ir ar ji pasiryžusi juos keisti, ar su jais susitaikyti ir toleruoti. *Pavyzdžiui, Jungtinės Valstijos XX a. 9 dešimtmetyje, matydamos, kad Jungtinės Karalystės (UK) Darbo partija vis labiau linksta į politinio spektro kairę, o pozicijos tarptautiniais klausimais vis labiau krypta JAV nepalankia kryptimi, ir prognozuodamos, kad leiboristai netrukus grįš į valdžią, nusprendė pakreipti partijos pozicijas tarptautiniais klausimais tokia, linkme, kuri būtų suderinama su JAV interesais⁴⁰.*
2. **Priemonių pasirinkimas.** Valstybė turi nuspręsti, kokiais galios ištekliais naudojantis siekti tikslo būtų efektyviausia: ar tai ekonominiai svertai, ar kariniai pajėgumai, ar komunikacinės technikos. Suformuojama priemonių įgyvendinimo taktika. *Atsižvelgdamos į išsikėlto tikslo prigimtį Jungtinės Valstijos pasirinko minkštosios galios išteklius (viešąją diplomaciją) kaip efektyviausią būdą įtakoti partijos pozicijas. Buvo pasirinkta ilgalaikių ryšių užmezgimo ir palaikymo taktika,*

³⁸ BBC, "The Heysel Stadium Tragedy 1985", 2002 04 20, <www.bbc.co.uk> [Žiūrėta 2007 05 16]

³⁹ W. Phillips Davison, 159

⁴⁰ Viešosios diplomatijos etapų [1- 4] pavyzdžiai paimti iš Giles Scott-Smith, "Searching for the Successor Generation: Public Diplomacy, the US Embassy's International Visitor Program and the Labour Party in the 1980s", *The British Journal of Politics and International relations*: Vol. 8, 2006, 214–237,

orientuota į jaunus perspektyvius parlamento narius, vienas iš kurių buvo dabartinis UK ministras pirmininkas Tony Blair.

3. **Priemonių įgyvendinimas.** Šiame proceso etape planas popieriuje paverčiamas konkrečiais veiksmais. *JAV Tarptautinės svečių programos (International Visitor Program) rėmuose jauni ir perspektyvūs UK parlamento nariai keletą kartų 1988 – 1993 m. lankėsi Jungtinėse Valstijose ir turėjo galimybę susipažinti su JAV politiniu klimatu bei užmegzti neformalius ryšius su JAV politikais.*
4. **Rezultato įvertinimas.** Tai yra paskutinis komunikacijos etapas, kurio metu palyginami išsikelti tikslai, puoselėti lūkesčiai ir gautos išdavos. Rezultatų, kurių buvo siekta komunikacinėmis technikomis, įvertinimas dažnai gali pasirodyti kebli užduotis dėl jau anksčiau minėtos daugybės komunikacijos subjektų sąveikos tame pačiame informaciniame lauke. *1994 m. Tony Blair'as tapęs UK Darbo partijos lyderiu ir 1997 m. tapęs UK ministru pirmininku iniciavo leiboristų slinktį link centro bei pademonstravo savo simpatijas transatlantiniam aljansui, nepaisant to, kuri partija Jungtinėse Valstijose kontroliuoja Kongresą ir Baltuosius rūmus.*

Viešosios diplomatijos procesui apskritai ir kiekvienam aukščiau įvardintui etapui esminės įtakos turi aplinka. Viena vertus, aplinka gali apriboti tikslų pasirinkimą, gali iškreipti siekiamą rezultatą, sumažinti priemonių poveikio mastą arba apskritai neutralizuoti veiksmų poveikį. Kita vertus, aplinka yra viešosios diplomatijos veiklas įprasminantis faktorius.

Apie viešąją diplomatiją šiuolaikine prasme galime kalbėti nuo Šaltojo karo pradžios, kuomet iš priemonės, tinkamos naudoti išimtinai tik karo metu, ji tapo priimtina ir netgi savaime suprantama kasdienės užsienio politikos dalimi, papildanti iki tol turėtus valstybės instrumentus. Viešosios diplomatijos kasdienybėje paprastai nėra ir neturėtų būti akcentuojami politiniai tikslai, todėl neretai viešoji diplomatija yra painiojama su kitais tarptautinės komunikacijos tipais arba, pernelyg sekliai suprantant viešosios diplomatijos funkcijas ir veikimo principus, imama tapatinti su propaganda.

Viešoji diplomatija yra savita ir tikrai sudėtinga valstybės veikla, į vientisą sistemą sujungianti politiką, sociologiją, marketingą, komunikaciją, tačiau šioje darbo dalyje buvo siekiama išsiaiškinti tas viešosios diplomatijos ypatybes, kurios užbėgtų už akių galimai kilsiantiems klausimams toliau šiame darbe.

2. ANTIAMERIKANIZMAS “SENOJOJE” EUROPOJE: TURINYS IR TENDENCIJOS

“Karas Irake sugriovė JAV įvaizdį”. Šie Prancūzijos užsienio reikalų ministro Dominique de Villepin'o pasakyti žodžiai yra faktas, kurio tikrumu neleidžia abejoti visuomenės nuomonių apklausos, rodančios labai staigų ir dramatišką Jungtinių Valstijų vertinimo pasikeitimą, neabejotinai vienaip ar kitaip susijusį su kariniais veiksmais Irake. Visuomenės nuomonės tyrimo agentūros The Pew Research Center duomenimis, 2002 m. vasarą apie 63 procentai prancūzų ir 61 procentas vokiečių teigiamai vertino JAV, o nuo 2003 m. kovo pastebimas labai ryškus europiečių nuomonės pasikeitimas: tik 31 procentas prancūzų ir 25 procentai vokiečių Jungtines Valstijas vertino teigiamai⁴¹.

Nors pirmojoje darbo dalyje buvo atskleista ribota viešosios nuomonės įtaka užsienio politikos formavimui apskritai, tačiau užsienio politikos formuotojai labai svarbiais užsienio politikos klausimais (o karą Irake neabejotinai turėtume laikyti labai svarbiu klausimu) visuomenės nuomonės yra linkę paisyti. JAV prezidento Bill Clinton'o vyresnysis patarėjas teigė, jog į viešąją nuomonę neverta kreipti dėmesio rutininiais užsienio politikos klausimais, tačiau kai kalbama apie karinės jėgos naudojimą ir galimas žmonių aukas arba stambios finansinės paramos teikimą užsienio valstybėms, prezidentas privalo turėti visuomenės palaikymą⁴². Irako krizė akivaizdžiai parodė, kad net jei užsienio valstybių lyderių santykiai yra draugiški, jų veikimo laisvė gali būti smarkiai apribota neigiamų visuomenės nuostatų. Šiame kontekste galima prisiminti Vokietijos pavyzdį. 2002 m. gegužę Vokietijos kancleris Gerhard Schroeder'is tikino G. W. Bush'ą, kad Vokietija atvirai neoponuos JAV politikai Irako atžvilgiu⁴³, tačiau jau tų pačių metų vasarą G. Schroeder'is teigė, kad Vokietija nesileis įtraukiamai į “Amerikos nuotykius” Irake, o 2003 m. sausį kartu su Jacques Chirac'u pasirašė bendrą deklaraciją, kur išreiškiama opozicija bet kokiam “karui su Iraku.”⁴⁴ Teigiama, jog toks pozicijos pakeitimas Vokietijos socialdemokratų partijai (SPD) atnešė pergalę 2002 m.

⁴¹ The Pew Research Center, “Global Opinion. The Spread of Anti – Americanism”, *Trends 2005*, <<http://pewresearch.org/assets/files/trends2005-global.pdf>> [Žiūrėta 2006 05 15]

⁴² Morris, D., *Behind the Oval Office: Winning the Presidency in the Nineties*, New York: Random House, 1997, cituota iš Louis Klarevas, 418

⁴³ Michaela C. Hertkorn, “After the Re – election of President Bush: An Outlook on Transatlantic Relations from a German Perspective; or, Why German – U.S. Relations Still Matter to the Transatlantic Alliance”, *Athena Papers Series*, No.2, June 2005, 44.

⁴⁴ Michaela C. Hertkorn, 45; Cristopher Layne, “Iraq and Beyond. “Old Europe” and the End of the U.S. Hegemony”. Kn. Christina V. Balis, Simon Serfaty (sud.) *Visions of America and Europe: September 11, Iraq, and Transatlantic Relations*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 2004, 49

rugsėjį vykusiuose parlamento rinkimuose⁴⁵. Tai yra tik vienas, tačiau šio darbo kontekste itin reikšmingas, pavyzdys, kokią įtaką valstybės užsienio politikai gali turėti visuomenės nuomonė, kurios nepaisyti negali ne tik valstybės politikai, bet ir užsienio vyriausybės.

2002 m. kilus antiamerikanizmo bangai Europoje, imta kalbėti apie tai, kas sieja ir kas skiria partnerius abiejose Atlanto pusėse. Vieni buvo linkę traktuoti transatlantinių santykių krizę, kaip paprastą nuomonių išsiskyrimą dėl užsienio politikos problemos sprendimo būdo⁴⁶, kiti šią krizę laikė įrodymu, kad Šaltojo karo metais susikūrusi transatlantinė partnerystė buvo “suklijuota” komunizmo grėsmės. Šioje darbo dalyje, trumpai pažvelgus į antiamerikanizmo raidą nuo XVIII a., bus analizuojamas antiamerikanizmo bangos, kilusios 2002 m., turinys ir tendencijos bei identifikuojamos vertybės ir grėsmės, kurios yra bendrai suvokiamos ir amerikiečių, ir vokiečių, ir prancūzų bei gali būti transatlantinės partnerystės pagrindas ateityje.

Analizės pagrindas yra visuomenės nuomonės apklausų “Transatlantic Trends” 2003 – 2006 m. m., atliktų JAV Vokietijos Maršalo Fondo ir San Paolo Kompanijos, duomenys bei Pew Research Center 2004 m. atlikta apklausa Global opinion: The Spread of Anti – Americanism. Skirtingų visuomenės nuomonės apklausų naudojimas šiame darbe yra pagrįstas tuo, jog Transatlantic Trends apklausose nėra išsamių duomenų apie europiečių požiūrius konkrečiai į karą Irake, o Pew Research Center apklausos neapima kitų šiame darbe svarbių klausimų. Duomenys iš skirtingų visuomenės nuomonės apklausų tarpusavyje nėra lyginami.

2.1. Antiamerikanizmo ištakos

Antiamerikanizmo fenomenas gimė Vakarų Europoje kaip filosofinis konceptas dar prieš susikuriant Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir savo gyvavimo pradžioje buvo nukreiptas prieš visą “naująjį pasaulį”. Buvo teigiama, kad dėl oro sąlygų ir itin didelės drėgmės, visa gyvybė Amerikos kontinente yra menkesnio išsivystymo ir linkusi regresuoti. Nuo XIX a. antiamerikanizmo doktrina jau išreiškė priešišumą Jungtinėms Valstijoms, bet ne kitoms Amerikos žemyno valstybėms. Švietimo epochoje pagrindinė kritika buvo nukreipta prieš intelektualias idėjas, kurių pagrindu buvo sukurtos Jungtinės Valstijos. Pasak

⁴⁵ Michaela C. Hertkorn, 44; Peter Schwarz, “German government signals support for Iraq war”, *World Socialist Web Site*, 2003 01 16, <<http://www.wsws.org/articles/2003/jan2003/germ-j16.shtml>> [Žiūrėta 2007 02 23]

⁴⁶ Hubert Vedrine, “On Anti – Americanism”, *Brown Journal of World Affairs*, Winter/Spring 2004, Volume X, Issue 2, 117

Joseph de Maistre ir Edmund Burke'o⁴⁷, abstraktūs ir universalūs principai, kuriais grindžiama JAV nepriklausomybės deklaracija, Konstitucija ir JAV sukūrimas apskritai, negali atlaikyti kritikos ir praktiškai sąlygoja ėjimą žlugimo kryptimi. Romantizmo mąstytojai kritikavo JAV kaip valstybę, neturinčią stabilios atramos – tautos ir iš jos kylančios kultūros. Romantizmo mąstytojams amerikiečiai yra materialistai, be dvasios ir idėjų. Antiamerikanizmo koncepciją papildė ir rasistinė teorija: žmonijos rasės skiriasi viena nuo kitos tokiomis savybėmis kaip galia, intelektas, drąsa. Rasių maišymasis, būdingas Jungtinėms Valstijoms, sąlygoja rasių išnykimą ir visuomenės, kurioje gyvena tik vidutinybės, formavimąsi⁴⁸. Galiausiai, antiamerikanizmo koncepto formavimuisi didelę įtaką padarė Martin Heidegger'is. Anot jo, amerikanizmas yra besivystanti modernių laikų absurdiškumo ir žvėriškumo esmė. JAV kiekybė nustelbė kokybę ir sąlygojo abejingumą ir vienodumą, naikinantį pasaulį kuriantį impulsą. Heidegeriškajame Amerikos koncepte yra daugybė modernių laikų problemų: nuo abejingumo gamtai iki vartotojiškos visuomenės formavimosi. Amerika naikina Europos sielą, todėl europiečiai turintys tam priešintis. Modernios masinės kultūros vakariniame JAV krante plėtra reiškė visą tai, kas yra blogai su modernybe. Atlanto vandenynas tapo skiriamąja riba tarp “blogos modernybės” ir idealios dabarties⁴⁹.

Kol JAV savo veikimo sferą buvo apribojusi Amerikos kontinentu, antiamerikanizmo turinys iš esmės buvo filosofinio, socialinio ir kultūrinio pobūdžio, tačiau Jungtinėms Valstijoms tapus aktyviu veikėju visame pasaulyje, antiamerikanizmas buvo papildytas dar viena – politine dimensija. Be abejo, ir dabar išlieka kultūriniai bei socialiniai antiamerikanizmo dėmenys, pasireiškiantys amerikiečių gyvenimo būdo, greito maisto, Holivudo filmų ir vartotojų kultūros kritika ir atmetimu, tačiau šiame darbe iš esmės apsiribojama politiniu antiamerikanizmo dėmeniu.

Verta pastebėti, kad karas Irake ir jo eskaluotos naujos temos užgožė kai kuriuos politinius klausimus, dėl kurių Jungtinės Valstijos europiečių buvo kritikuojamos iki tol: mirties bausmės taikymas, žmogaus teisių nuteistųjų ir suimtųjų atžvilgiu klausimas⁵⁰, ginklo laikymas, Kyoto protokolas, Tarptautinis baudžiamasis teismas, Biologinių ginklų konvencija, Priešpėstinių minų konvencija, genetiškai modifikuoti organizmai, prekybos

⁴⁷ James W. Ceaser, “A Genealogy of Anti – Americanism”, *Public interest*, July 23, 2003, <<http://www.freerepublic.com/focus/f-news/951675/posts>> [Žiūrėta 2006 10 15]

⁴⁸ ten pat,

⁴⁹ ten pat,

⁵⁰ Guillaume Parmentier, 122

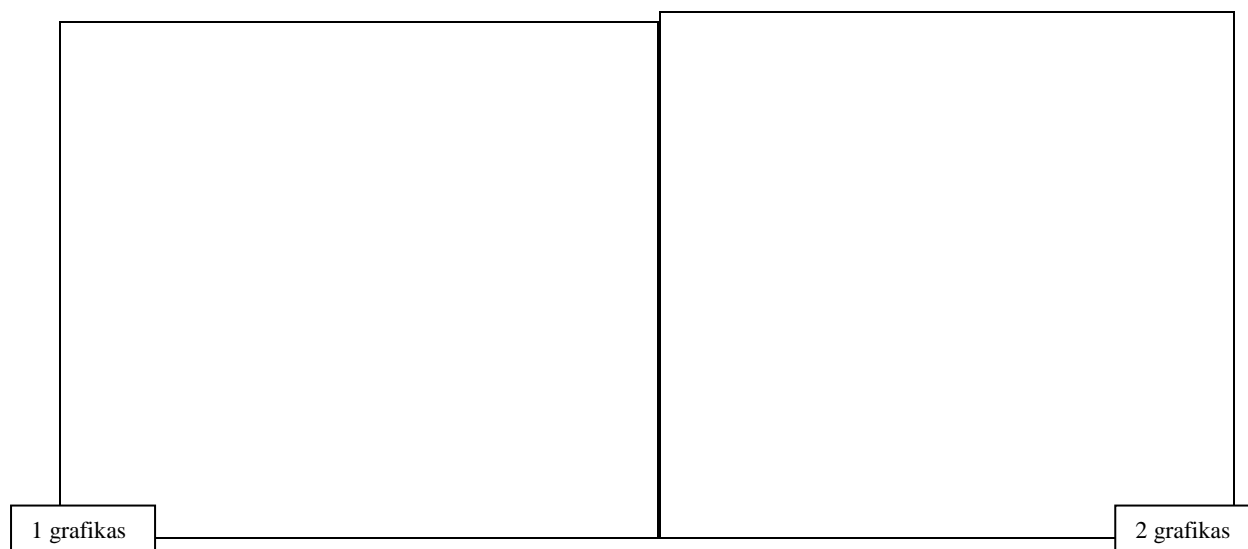
barjerai (muitai plienui, subsidijos žemės ūkio produkcijai)⁵¹. Nors šios temos buvo nustumtos į antrą planą, tačiau ignoruoti jų nederėtų, nes tai yra aktualumo neprarandantys klausimai.

2.2. Vokiečių ir prancūzų nuostatos transatlantinių santykių esmę sudarančiais klausimais

Visuomenės nuomonės tyrimai “Transatlantic Trends”, atlikti 2002 – 2006 metais fiksuoja amerikiečių ir europiečių nuomonės klausimais, įtakojančiais transatlantinius santykius. Šio darbo kontekste aktualiausios yra šios temos: europiečių požiūris į JAV bei jų vykdomą užsienio politiką, požiūris į karą su terorizmu, JAV ir Europos Sąjungos vaidmuo pasaulyje, karinės jėgos naudojimo atvejai ir būdai bei NATO ir Jungtinių Tautų vaidmuo. Toliau darbe yra pateikiami prancūzų ir vokiečių nuomonių duomenys šiais klausimais.

JAV lyderystės pasaulyje ir G. W. Bush'o vadovavimo vertinimas (2002 – 2006)⁵²

Europiečiai labai nepalankiai vertina JAV lyderystę pasaulyje, o ypač G. W. Bush'o vykdomą užsienio politiką. Žemiau pateikti 1 – as ir 2 – as grafikai rodo, kad vokiečiai ir prancūzai netapatina Jungtinių Valstijų su G. W. Bush'o administracija.

⁵¹ Michel Curtis, “Anti – Americanism in Europe”, *American Foreign Policy Interests*, 26, 2004, 368

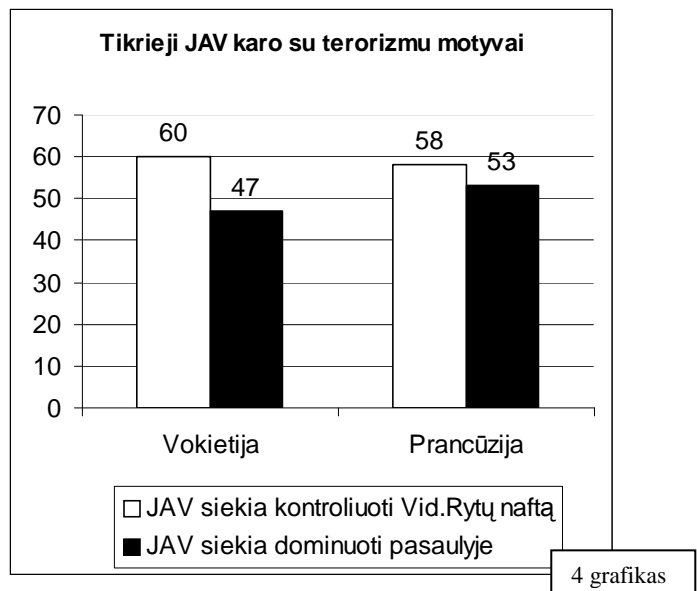
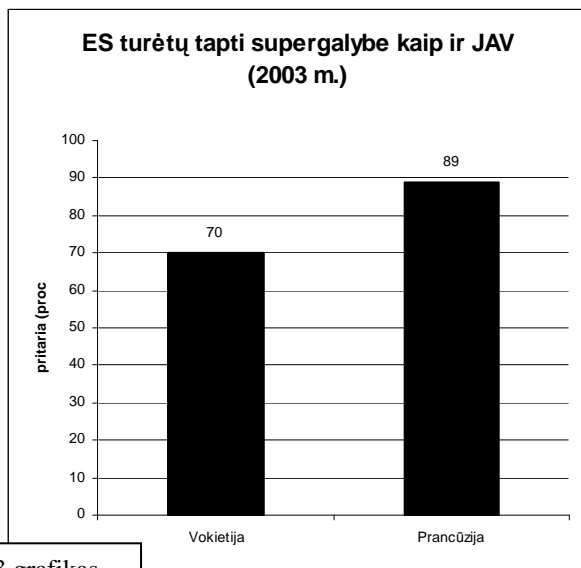
⁵² Šaltinis: “Transatlantic Trends 2003, 2004, 2005, 2006”, www.transatlantictrends.org, išskyrus visuomenės nuomonės duomenis apie karą su terorizmu.

Europos Sąjungos vaidmuo pasaulyje

Didžioji dauguma vokiečių ir prancūzų pritaria, kad Europos Sąjunga turėtų tapti supergalybė, prilygstanti JAV (3 grafikas), o stiprios Europos ir JAV santykiai turėtų būti paremti bendradarbiavimu, o ne konkuravimu. Pastarajam teiginiui pritarė 81 proc. prancūzų ir 84 proc. vokiečių. Kiek daugiau nei pusė vokiečių (51 %) ir prancūzų (55 %) norėtų, kad Europa būtų savarankiškesnė ir labiau nepriklausoma nuo JAV. 71 proc. prancūzų ir 53 proc. vokiečių apklausos metu pritarė teiginiui, kad Europa turėtų įgyti daugiau karinės galios, kad savo interesus galėtų ginti atskitai nuo JAV.

Karas su tarptautiniu terorizmu⁵³

Karas Irake sumenkino JAV kaip patikimos valstybės įvaizdį. Absoliuti dauguma prancūzų (82 proc.) ir vokiečių (69 proc.) mano, kad JAV ir D. Britanijos lyderiai melavo pasauliui teigdami, kad Saddam Hussein'o režimas turi masinio naikinimo ginklų ir palaiko savo vyriausybės sprendimą nesiųsti karių į Iraką (93 proc. prancūzų ir 89 proc. vokiečių). 61 proc. prancūzų ir 65 proc. vokiečių netiki, kad JAV paskelbtas karas su terorizmu yra nuoširdžios pastangos pažaboti šį reiškinių, o tik priedanga, maskuojanti tikruosius JAV motyvus: siekį kontroliuoti Vidurio Rytų naftą arba siekį dominuoti pasaulyje (4 grafikas).

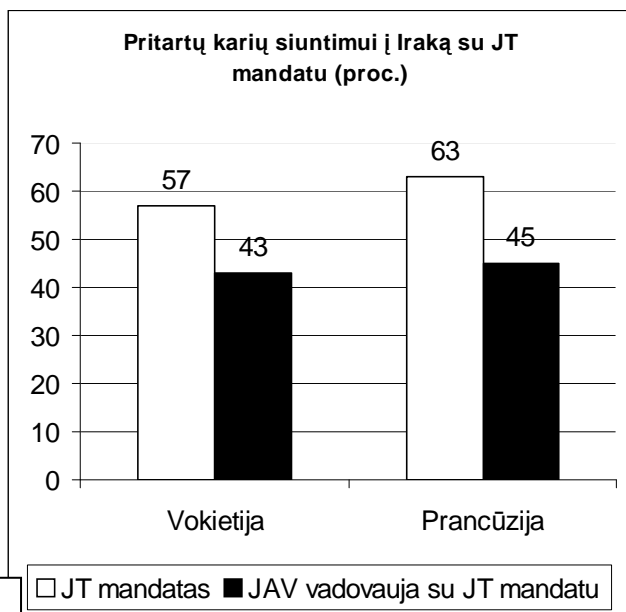
⁵³ Šaltinis: The Pew Research Center

Karinės jėgos naudojimas

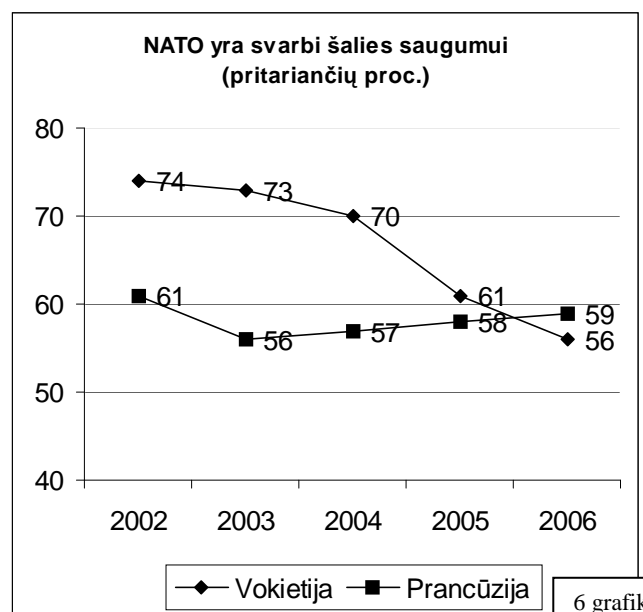
Nors absoliuti dauguma prancūzų ir vokiečių pritaria savo vyriausybių sprendimui nesiųsti karių į Iraką, tačiau yra linkę palaikyti savo karių buvimą Afganistane bei pritarę karių siuntimui į Iraką šalies saugumo užtikrinimo ir rekonstrukcijos tikslais, jei tam būtų gautas Jungtinių tautų mandatas. Palaikymas gana žymiai sumažėtų, jei tokiai operacijai vadovautų JAV. Paklausti, ar pateisintų savo valstybės veiksmus gyvybiškai svarbiais klausimais, net jei tie veiksmai nesusilauktų pritarimo Jungtinėse Tautose, 46 proc. prancūzų ir 42 proc. vokiečių atsakė teigiamai (2004 m. duomenys). Lyginant su 2003 m. vienašališkiems veiksams pritariančių skaičius išaugo atitinkamai 9 ir 4 procentiniais punktais. 82 proc. prancūzų ir 56 proc. vokiečių pateisintų karinę invaziją į užsienio šalį, siekiant užkirsti kelią teroristų atakai, jei būtų JT sankcija. 2006 m. apklausos duomenimis 54 proc. prancūzų ir 40 proc. vokiečių pateisintų karinių priemonių panaudojimą prieš Iraną, jei diplomatinėmis priemonėmis Irano nepavyktų įtikinti nutraukti branduolinę programą. Daug didesnė dalis prancūzų būtų linkę stabdyti Iraną karinėmis priemonėmis, nei susitaikyti su Iranu, kuris gali pasigaminti branduolinį ginklą.

NATO vaidmuo transatlantinio saugumo bendruomenėje

NATO kaip pagrindinės saugumo institucijos reikšmė vokiečių visuomenėje nuo 2002 m. pastebimai sumažėjo. Kiek daugiau nei pusė prancūzų NATO laiko reikšminga (6 grafikas).

5 grafikas

6 grafikas

2.3. *Antiamerikanizmas Prancūzijoje ir Vokietijoje – protestas prieš JAV hegemoniją*

JAV įvaizdžio krizė Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių akyse, prasidėjusi Irako krizės 2002 - 2003 metu, akivaizdu, buvo nulemta ne jų pacifizmo, t.y. ne faktas, kad Irako atžvilgiu bus imtasi karinių veiksmų, ne abejonių dėl veiksmų legitimumo ir greičiausiai netgi ne abejonės dėl tikrųjų JAV tikslų Irake. Pateikti visuomenės nuomonės apklausų duomenys rodo, kad nors europiečiai ir nėra linkę greitai imtis ginklų, tačiau iškilus grėsmė jų valstybių gyvybiniams interesams gana nemaža visuomenių dalis pateisintų net ir Jungtinių Tautų nesankcionuotus karinius veiksmus. Pastarasis pastebėjimas suponuoja tai, kad karas prieš teorizmą ar siekis nuversti Sadam Hussein'ą europiečių nebuvo suvokiamas kaip grėsmė jų valstybių gyvybiniams interesams.

Visą šią situaciją geriau suprasti galėtų padėti žvilgsnis į netolimą praeitį – 2001 m. antrąją pusę. Iš karto po rugsėjo 11 – osios teroristinių išpuolių Europos valstybės išreiškė užuojautą ir paramą Jungtinėms Valstijoms. Europiečiai jau buvo patyrę ne vieną teroristinį išpuolį, įvykdytą teroristų iš Viduriniųjų Rytų, savo žemėje, todėl išpuoliai Niujorke tarsi suvienijo abi Atlanto puses bendra patirtimi, ir, europiečių įsitikinimu, turėjo sustiprinti transatlantinius santykius. “Mes visi esame amerikiečiai” – praėjus dviem dienoms po teroristinių išpuolių teigė Prancūzijos dienraštis “Le Monde”⁵⁴.

Europiečiai Jungtinėms Valstijoms pasiūlė ne vien tik simbolinę, bet ir realią politinę ir karinę paramą: JT Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją, įgalinančią JAV kaip užpultą šalį imtis atsakomųjų veiksmų pagal JT Chartijos 7 straipsnį ir taip išvaduojančią JAV nuo dviprasmių jų veiksmų, tiesiogiai susijusių su teroristinėmis atakomis, traktuočių; pirmą kartą NATO istorijoje buvo pritaikytas 5 Šiaurės Atlanto sutarties straipsnis, teigiantis, kad karinė ataka prieš vieną ar kelias sutarties šalių Europoje ar Šiaurės Amerikoje bus laikoma ataka prieš visas sutarties šalis (Šiaurės Atlanto Sutartis, 5 straipsnis⁵⁵); Europos valstybės pasiūlė JAV savo karinius pajėgumus. Tačiau šie veiksmai nesusilaukė didelio entuziazmo G. W. Bush'o administracijoje, greičiausiai, dėl nenoro derinti savo veiksmų su NATO politiniais organais bei dėl abejonių, kiek sąjungininkų kariniai pajėgumai galės prisidėti prie karinės operacijos prieš Al Qaeda. JAV buvo linkusios pasinaudoti sąjungininkų teikiama politine ir karine parama, bet nesidalinti sprendimų priėmimo teise⁵⁶. Nepaisant to, kiek pagrįsti buvo JAV nepasinaudojimo siūlomomis galimybėmis motyvai, sąjungininkams siunčiama žinutė

⁵⁴ Guillaume Parmentier, 116

⁵⁵ Šiaurės Atlanto sutartis, 1949, Valstybės žinios, 2004 03 16, Nr. 40-1299, <<www.lrs.lt>> [Žiūrėta 2007 05 12]

⁵⁶ Guillaume Parmentier, 117 - 119

buvo pakankamai akivaizdi: karas su terorizmu yra Amerikos karas. Prancūzai ir vokiečiai pasijuto įžeisti dėl jų indėlio nuvertinimo bei dėl akivaizdžios G. W. Bush'o administracijos požiūrio į Europą apraiškos – transatlantinėje sąjungoje Europa yra silpnesnysis partneris ir svarbus tik tuomet, kai Jungtinėms Valstijoms to reikia. Kitaip tariant, JAV hegemoniška elgsena buvo antiamerikanizmo Prancūzijoje ir Vokietijoje priežastis, o karas su terorizmu ir karas Irake buvo tik istorinis momentas hegemonizmui pasireikšti.

Antiamerikanizmo kaip priešinimosi JAV vienašališkumui intensyvumas didesnis buvo Prancūzijoje – valstybėje, kuri didžiuojasi savo kariniais pajėgumais ir tradiciškai nėra linkusi veltis į operacijas, sumanytas ir vadovaujamas užsienio valstybės⁵⁷. Vokietijos atveju pacifistinis argumentas prieš karą Irake galėjo turėti didesnės reikšmės dėl istorinės Vokietijos patirties, tačiau labiau tikėtina, kad Vokietijos, pirmaujančios Europos galios, norinčios prisiimti atsakomybę už tarptautinius reikalus, ignoravimas nulėmė JAV nepalankios pozicijos įsigalėjimą⁵⁸. Kaip rodo ir visuomenės nuomonės apklausų duomenys – vokiečiai yra viena labiausiai linkusių veikti per tarptautines organizacijas tautų.

JAV hegemonizmo kaip pagrindinės antiamerikanizmo priežasties versiją paremia visuomenės nuomonių apklausoje atsispindintis vokiečių bei prancūzų noras stiprinti Europos Sąjungą, kuri galėtų būti savarankiškesnis ir mažiau nuo JAV priklausomas veikėjas bei matyti mažėjančią NATO, kur JAV dominavimas yra akivaizdus, reikšmę. 2004 m. pagrindinėse Transatlantic Trends visuomenės nuomonės tyrimo apklausos išvadose teigiama, kad europiečių pritarimas stiprinti Europos Sąjungą pradėjo reikštis anksčiau nei ėmė didėti neigiamai nusiteikusių JAV lyderystės pasaulyje klausimu europiečių skaičius. Dar iki G. W. Bush'o įžengimo į Baltuosiu rūmus, Jungtinės Valstijos buvo kritikuojamos dėl pernelyg didelės galios ir vienašališko veikimo apraiškų (pavyzdžiui, sutarties dėl priešpėstinių minų atmetimas⁵⁹). Tai tik patvirtina, kad antiamerikanizmas “senojoje” Europoje nėra vien tik nepritarimas dabartinio JAV prezidento asmenybei, bet turi gilesnį – pasipriešinimo Jungtinių Valstijų elgesio su sąjungininkais būdai – matmetį.

⁵⁷ ten pat, 120

⁵⁸ Tuomas Forsberg, “German Foreign Policy and the War on Iraq: Anti – Americanism, Pacifism or Emancipation?” *Security Dialog*, 36, No 2, June 2005, 213, <<http://sdi.sagepub.com/cgi/reprint/36/2/213.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 03]

⁵⁹ Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy,

2.4. Antiamerikanizmo tendencijos 2002 – 2006 m.m.

Nuo Irako krizės pradžios iki 2006 m. vidurio, kuomet buvo atliekama paskutinė šioje darbo dalyje nagrinėjama visuomenės nuomonės apklausa “Transatlantic Trends 2006”, praėjo daugiau nei du su puse metų ir kaip galima spręsti iš anksčiau pateiktų 1 – o ir 2 – o grafikų, vaizduojančių vokiečių ir prancūzų požiūrių į Jungtines Valstijas ir jų prezidentą G. W. Bush’ą kaitą, nei vokiečių, nei prancūzų nuomonės iš esmės nepakito. Pastebimas nedidelis neigiamai žiūrinčių į JAV lyderystę pasaulyje sumažėjimas, tačiau G. W. Bush’o, kuris greičiausiai yra siejamas su Jungtinių Valstijų hegemonišku elgesiu tarptautinėje arenoje, vertinimas išlieka stabilus ir neigiamas. Nėra drastiškų pasikeitimų ir vokiečių bei prancūzų požiūryje į NATO, transatlantinius santykius įkūnijančia ir simbolizuojančia institucija. Nuomonių kaitos tokiais klausimais kaip Europos Sąjungos vaidmuo, karinės jėgos naudojimas ir karas su terorizmu negalima vertinti, nes šie klausimais nebuvo įtraukti į 2006 m. nuomonių tyrimo klausimyną.

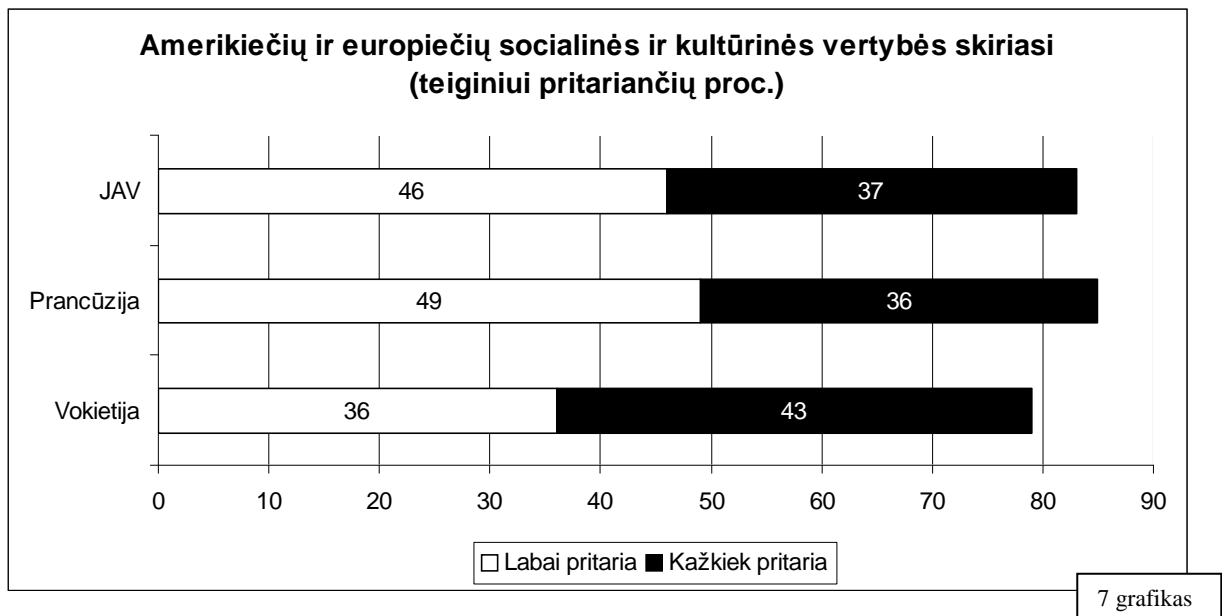
2.5. Bendros vertybės ir bendrai suvokiamos grėsmės

Vokiečių ir prancūzų visuomenės išreiškė savo nepritariamą Jungtinių Valstijų galios naudojimo būdai, o svarbiausia – požiūriui į santykius su partneriais Europoje. Tačiau ar tai reiškia bendradarbiavimo su JAV tarptautinėje arenoje atmetimą apskritai? Kaip rodo visuomenės nuomonės apklausų duomenys, egzistuoja pakankamas pagrindas transatlantiniam bendradarbiavimui ateityje ir tas pagrindas yra vertybių bei aktualiausių grėsmių suvokimo bendrumas.

Absoliuti dauguma prancūzų ir vokiečių bei amerikiečių sutinka, kad europiečių ir amerikiečių socialinės ir kultūrinės vertybės skiriasi (7 grafikas). Amerikiečiai labiau vertina individualizmą ir mažiau savo gerovės užtikrinimą yra linkę patikėti valstybiniam socialinės apsaugos tinklams. Kartu su individualizmu eina asmens galios ir atsakomybės suvokimas. Du trečdaliai amerikiečių atmeta idėją, kad sėkmė yra išorinių faktorių produktas, nepasiduodantis asmens kontrolei. Vidutiniškai 70 proc. amerikiečių mano, kad už savo gyvenimus atsakingi yra tik jie patys. Europiečiai, priešingai, labiau pritaria plataus masto valstybės garantuojamai socialinei apsaugai bei skiriasi nuo amerikiečių savo sekuliarumu:

58 proc. amerikiečių teigia, kad moralus gyvenimas ir tikėjimas Dievu yra neatsiejami. Šiam teiginiui pritaria 33 proc. vokiečių ir tik 13 proc. prancūzų⁶⁰.

Tačiau ar socialinių ir kultūrinių vertybių skirtumai užkerta kelią amerikiečių ir “senosios” Europos gyventojų bendradarbiavimui tarptautinėje arenoje, sprendžiant bendras problemas? JAV, Vokietija ir Prancūzija yra demokratinės valstybės, kurių gyventojams laisvė, pagarba žmogaus teisėms, teisės viršenybės principas ir kiti pagrindiniai demokratiškos politinių sistemų principai yra vertybės ir šių vertybių pakanka, kad JAV ir Europos Sąjunga galėtų bendradarbiauti sprendžiant tarptautines problema – taip mano 71 proc. amerikiečių ir 60 proc. europiečių⁶¹.

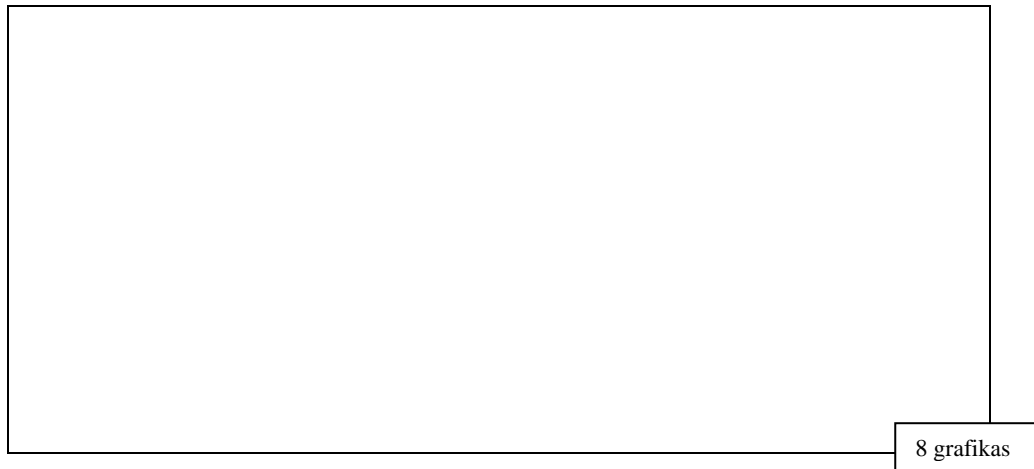
2006 m. JAV ir Europos Sąjungos viršūnių taryboje buvo pareikšta, kad demokratijos plėtra yra strateginis šio amžiaus prioritetasis⁶². Visuomenės nuomonių tyrimai rodo, kad demokratijos plėtrai pritaria ne tik valstybių vyriausybės, bet ir dauguma vokiečių ir prancūzų, o amerikiečių nuomonė šiuo klausimu pasidalijusi (8 grafikas) pagal respondentų savęs priskyrimą JAV politinei partijai. Demokratijos plėtrai pritaria 64 proc. respublikonų ir tik 35 proc. demokratų. Tiriamos visuomenės abiejose Atlanto pusėse sutaria, kad demokratijos plėtros procese absoliuti pirmenybė turi būti teikiama politinėms ir ekonominėms poveikio priemonėms, o karinės jėgos naudojimui, siekiant nuversti

⁶⁰ Šaltinis: The Pew Research Center,

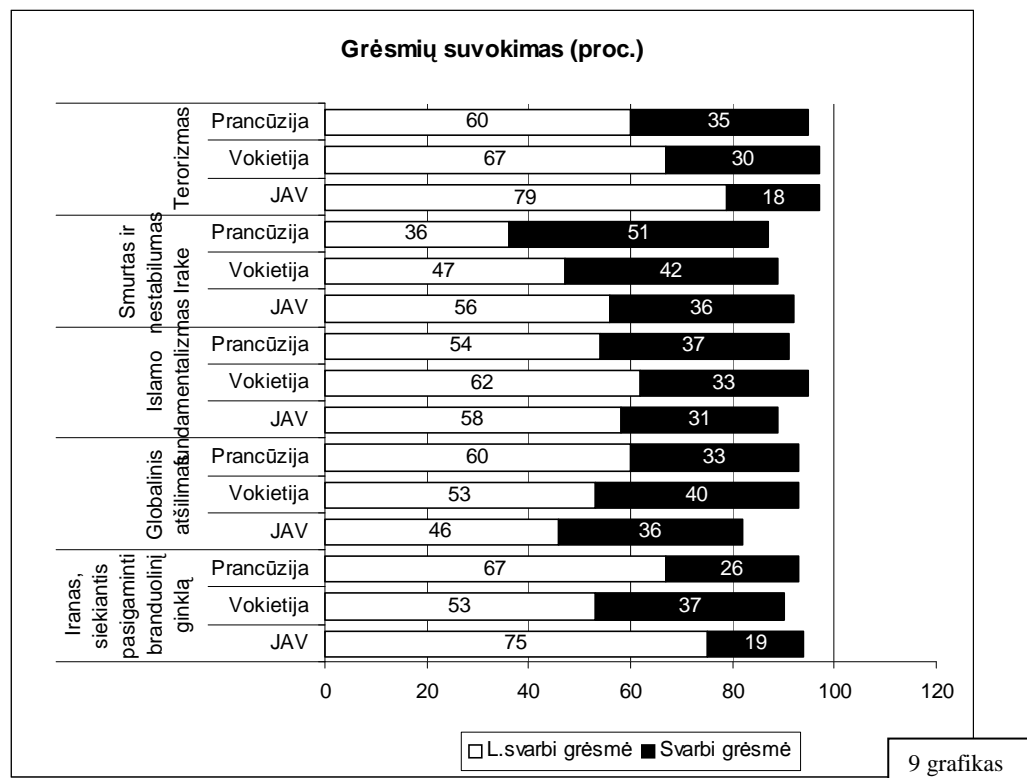
⁶¹ Šaltinis: Transatlantic Trends 2004

⁶² Vienos viršūnių susitikimo deklaracija, ES ir JAV viršūnių susitikimas, 2006 06 21, <http://ec.europa.eu/external_relations/us/sum06_06/docs/decl_final_210606.pdf> [Žiūrėta 2007 01 24]

autoritarinius režimus pritaria tik apie trečdalis respondentų: 34 proc. amerikiečių, 28 proc. prancūzų ir 22 proc. vokiečių⁶³.

Amerikiečių ir vokiečių bei prancūzų bendradarbiavimą tarptautinėje arenoje įgalinintys faktorius gali būti ir labai panašus globalių grėsmių suvokimas. 9 grafikas⁶⁴ iliustruoja, kad bendras grėsmių suvokimas JAV, Vokietijos ir Prancūzijos visuomenėse yra labai panašus, tačiau skiriasi grėsmių suvokimo intensyvumas. Bendra tendencija yra ta, kad amerikiečiai grėsmes suvokia intensyviau, išskyrus globalinio atšilimo problemą, kuri aktualesnė atrodo prancūzams ir vokiečiams.

⁶³ Šaltinis: Transatlantic Trends 2006

⁶⁴ ten pat

Šioje darbo dalyje buvo identifikuotas antiamerikanizmo politinis turinys Vokietijoje ir Prancūzijoje bei išanalizuota, kokių pagrindų galėtų remtis tolesnis JAV ir jų sąjungininkų “senojoje” Europoje bendradarbiavimas. Sprendžiant iš visuomenės nuomonės tyrimų duomenų, europiečiai ir amerikiečiai paremtų savo vyriausybių sprendimus veikti pasaulyje kartu, tačiau vokiečiai ir prancūzai iškelia sąlygą Jungtinėms Valstijoms: JAV privalo pakeisti savo požiūrį ir elgesį santykiuose su sąjungininkais Europoje.

3. JAV VIEŠOJI DIPLOMATIJA VOKIETIJOJE IR PRANCŪZIJOJE: TURINIO ANALIZĖ

2005 m. Jungtinės Valstijos pradėjo viešosios diplomatijos kampaniją Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu. Šaltojo karo metų bendra patirtis, bendras galingas priešininkas sukūrė stiprios transatlantinės partnerystės vaizdinį, kurio tvirtumas imtas kvestionuoti, kai 2002 m. antroje pusėje vokiečiai ir prancūzai, dar neseniai reiškę solidarumą, palaikymą ir užuojautą amerikiečiams, patyrusiems tikriausiai stambiausio masto pasaulio istorijoje teroristinę ataką, pasipriešino Jungtinių Valstijų galios naudojimo būdai. Neabejotina yra tai, kad sustiprėjęs antiamerikanizmas “senojoje” Europoje buvo esminis faktorius, privertęs atkreipti JAV dėmesį į savo minkštosios galios smukimą tradicinių sąjungininkų visuomenėse ir paskatinęs imtis priemonių išeiti iš įvaizdžio krizės. Kaip jau buvo teigta antroje šio darbo dalyje, viešosios diplomatijos kampanija niekaip neatsispindi vokiečių ir prancūzų požiūriuose į Jungtines Valstijas – antiamerikanizmo lygis, fiksuojamas visuomenės nuomonių apklausose Transatlantic Trends, 2003 – 2006 metais iš esmės liko nepakitęs.

Siekiant išsiaiškinti, kodėl Jungtinių Valstijų viešoji diplomatija pasirodė neveiksminga priemonė mažinant antiamerikanizmo lygį Vokietijoje ir Prancūzijoje, buvo atliktas JAV viešosios diplomatijos minėtų valstybių visuomenių atžvilgiu turinio tyrimas, kuris bus pristatytas šioje darbo dalyje, ir kuris, tikimasi, pateiks atsakymą į pagrindinį šiame darbe keliamą klausimą arba nurodys gaires tolesniems tyrimams šioje srityje. Tačiau prieš pereinant prie tyrimo pristatymo, būtų prasminga pažvelgti į JAV viešąją diplomatiją po Šaltojo karo apskritai, kadangi tai atsako į klausimą – kodėl nebuvo imtasi operatyvių priemonių JAV įvaizdžiui valdyti iš karto kai tik antiamerikanizmo lygis Europoje ėmė

drastiškai augti. Galbūt tuomet visuomenės nuomonių apklausose pateikiami duomenys atrodytų kiek kitaip?

3.1. Trumpa JAV viešosios diplomatijos po Šaltojo karo apžvalga

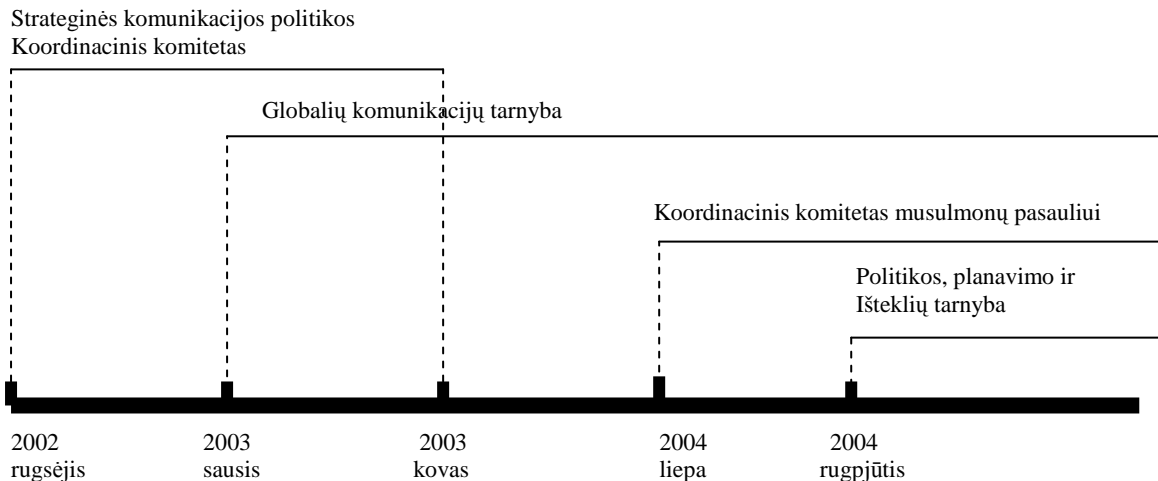
Pasibaigus Šaltajam karui viešosios diplomatijos funkcijų reikšmė JAV politikų akyse akivaizdžiai ėmė mažėti. Daugelis kongresmenų tikėjo, kad Šaltojo karo pabaiga reiškę, jog JAV nebereikia komunikuoti su likusiu pasauliu⁶⁵. Jungtinių Valstijų informacijos agentūros, kuri buvo laikoma Šaltojo karo laikų reliktu, finansavimas atrodė neprasmingas naujos pasaulio tvarkos, kur JAV buvo vienintelė supergalybė, kontekste. Nuo XX a. paskutiniojo dešimtmečio pradžios imta mažinti finansinius ir žmogiškuosius resursus, skirtus viešosios diplomatijos operacijoms įgyvendinti. Šios situacijos atomazga buvo 1999 m. įvykdyta JAV viešosios diplomatijos institucinės sistemos reorganizacija - pagrindinė viešosios diplomatijos veiklą organizavusi ir koordinavusi Jungtinių Valstijų informacijos agentūra buvo inkorporuota į Valstybės departamentą, prisidengiant tuo, kad viešoji diplomatija turi būti arčiau prie politinių sprendimų priėmimo. Reorganizacijos rezultatas buvo akivaizdžiai nepalankus viešosios diplomatijos efektyvumui: sumažintas finansavimas ir vykdomų programų apimtys, viešosios diplomatijos institucinė struktūra tapo išskaidyta ir be veiklas efektyviai planuojančio ir koordinuojančio centro⁶⁶.

Teroristiniai išpuoliai JAV 2001 09 11, tapę skaudžiu nepatrauklaus JAV įvaizdžio pasaulyje įrodymu, privertė atkreipti dėmesį į viešosios diplomatijos funkcijų aktualumą net ir pasibaigus globaliai ideologinei demokratijos ir komunizmo konfrontacijai. Nuo 2001 m. buvo atkreiptas didesnis dėmesys į būtinybę kryptingomis pastangomis didinti JAV vertybių ir politikų supratimą užsienio visuomenėse. Imtasi spręsti viešosios diplomatijos koordinavimo tarp įvairių šioje sferoje veikiančių institucijų klausimą: 2002m. buvo įkurtas Strateginės komunikacijos politikos koordinacinis komitetas (Strategic Communications Policy Coordinating Committee), turintis suformuluoti pagrindines komunikacijos kryptis. Komitetas parengė nacionalinę komunikacijos strategiją, tačiau 2003 m. komitetas buvo panaikintas, o strategija taip ir nebuvo patvirtinta. Tais pačiais 2003 m. buvo įkurta Globalių komunikacijų tarnyba (Office of Global Communications), turėjusi palengvinti Baltųjų rūmų

⁶⁵ Stephen C. Johnson, "Improving U.S. Public Diplomacy Toward the Middle East", *The Heritage Foundation*, 2004 05 24, <<http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/hl838.cfm>> [Žiūrėta 2007 03 23]

⁶⁶ William P. Kiehl, "Can Humpty Dumpty be Saved?", 2003 11 13, <http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2003_10-12/kiehl_humpty/kiehl_humpty.html> [Žiūrėta 2007 03 23]

ir kitų agentūrų pastangas komunikuojant su užsienio auditorijomis. 2004 m. komunikacijai musulmonų visuomenėse koordinuoti buvo įkurtas Koordinacinis komitetas musulmonų pasauliui (Muslim World Outreach Policy Coordination Committee). Tais pačiais 2004 m. Valstybės departamentas įkūrė Politikos, planavimo ir išteklių tarnybą, turinčią padėti koordinuoti ir vadovauti Departamento viešosios diplomatijos operacijoms (1 schema)⁶⁷.

1 schema. Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos koordinavimo institucijos

Viešosios diplomatijos priemonių suaktyvinimas po 2001 09 11 iš esmės buvo apribotas Artimaisiais ir Vidurio Rytai, t.y. tuo regionu, iš kurio buvo kildinamos pagrindinės tarptautinio terorizmo grėsmės. Praėjus keliems mėnesiams po teroristinių išpuolių, Artimuosiuose ir Vidurio Rytuose pradėjo veikti JAV finansuojamos radijo stotys Radio Sawa, Viduriniųjų Rytų radio tinklas, Radio Farda, Viduriniųjų Rytų televizijos tinklas Al – Hurra. Per 2,5 metų nuo 2001 m. rugsėjo viešosios diplomatijos operacijų Viduriniuosiuose Rytuose ir Pietų Azijoje finansavimas išaugo 60 procentų⁶⁸. Nesileidžiant į platesnes diskusijas, ar šios priemonės Artimuosiuose ir Vidurio Rytuose davė siekiamų rezultatų, noriu pabrėžti tik tai, kad nuo 2001 m. rugsėjo didžiausias JAV viešosios diplomatijos dėmesys buvo sutelktas būtent į minėtą regioną.

2002 m. JAV Nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, kad viešosios diplomatijos tikslas yra skatinti laisvą informacijos ir idėjų apytaką pasaulyje, kad visuomenėse, kurios

⁶⁷ U.S. Government Accountability Office, “U.S. Public Diplomacy”, 2005 April, <<http://www.gao.gov/new.items/d06535.pdf>> [Žiūrėta 2007 04 14]

⁶⁸ Stephen C. Johnson,

yra valdomos teroristų rėmėjų, būtų įžiebta viltis ir laisvės siekis⁶⁹. Šis požiūris į viešąją diplomaciją suponuoja, kad visuomenės, gyvenančios autoritarinėse politinėse sistemose, nesupranta JAV vertybių, tikslų ir politikų tik todėl, kad jos apskritai nesupranta demokratinių vertybių esmės, o demokratiškos visuomenės, išpažįstančios panašias vertybių sistemas, kurių pagrindą sudaro tokios vertybės kaip laisvė, teisės viršenybė, pagarba žmogaus teisėms, turėtų remti JAV tikslus natūraliai⁷⁰. Tačiau, kaip parodė antroje šio darbo dalyje aptartos visuomenės nuomonių apklausos, atliktos Europos valstybėse, ši prielaida buvo neteisinga. Europiečiai nėra linkę pritarti JAV vykdomoms politikoms ar tam tikriems veikimo tarptautinėje arenoje principams vien todėl, kad gyvena demokratinėse sistemose, daugiau ar mažiau panašiose į JAV politinę sistemą.

3.2. 2005 m.: JAV viešosios diplomatijos taikinys – “senujų” Europos valstybių visuomenės

Jeffrey Gedmin'as ir Craig Kennedy'is 2003 m. žiemą publikuotame straipsnyje “Selling America, short⁷¹” įvardijo keturias taktikas, kurias Jungtinės Valstijos turėtų įgyvendinti, kad būtų sugrąžintas Europos valstybių visuomenių ir elitų pasitikėjimas Jungtinėmis Valstijomis. Pirma, JAV turi pripažinti, kad viešoji diplomatija yra integrali užsienio politikos dalis. JAV prezidentas turėtų duoti aiškų signalą, parodantį, kad komunikacinė kampanija europiečių viešajai nuomonei apie JAV pagerinti yra labai svarbi. Antra, administracijos pareigūnai turi keliauti ir diskutuoti su JAV kritikais užsienyje. Europiečiai skundžiasi, kad aukščiausi JAV pareigūnai kritiniais debatų dėl karo Irake momentais akivaizdžiai vengė didžiųjų Europos sostinių. 2003 m. kovą britų žurnalas ‘Naujasis valstybininkas’ su nusivylimu pastebėjo, kad Valstybės sekretorius Colin Powell retai kada išdrįsta išvykti iš Jungtinių Valstijų. Greta aktyvesnių oficialių pareigūnų kelionių, JAV vyriausybė turėtų užsitikrinti, kad svarbiausiose valstybėse reziduotų ambasadoriai, norintys ir galintys dalyvauti vietinėse diskusijose apie JAV užsienio politiką. Trečia, būtina skirti pakankamai finansinių resursų. Ir galiausiai, reikia atnaujinti diskusijas dėl efektyviausios viešosios diplomatijos formos. JAV viešosios diplomatijos tikslas negali būti

⁶⁹ The National Security Strategy of the United States of America, 2002, <http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/irak/IMG/pdf/strategy_of_the_usa-2.pdf> [Žiūrėta 2006 12 17]

⁷⁰ Nathalie Frensey, Nelson Michaud, “Public Diplomacy and Motivated Reasoning: Framing Effects on Canadian Media Coverage of U.S. Foreign Policy Statements”, *Foreign Policy Analysis*, 2, 2006, 203.

⁷¹ Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy,

“parduoti” užsienio politikos. Ji turi siūlyti paaiškinimus, kokios idėjos glūdi už politikos⁷². Atrodo, kad turėjo praeiti daugiau nei metai nuo šio straipsnio publikavimo ir daugiau nei du metai nuo JAV įvaizdžio krizės pradžios, kol JAV administracija suprato viešosios diplomatijos reikšmę santykiuose su “senosios” Europos visuomenėmis.

Antrosios JAV prezidento George W. Bush'o kadencijos pradžioje buvo identifikuotas poreikis gerinti JAV įvaizdį Vakarų Europos valstybėse. Dar savo inauguracinėje kalboje G. W. Bush'as pabrėžė, kad tiems globaliems tikslams, kuriuos Jungtinės Valstijos siekia įgyvendinti, yra būtina glaudti JAV ir Europos partnerystė⁷³. Naujai paskirta Valstybės sekretorė Condoleezza Rice 2005 m. vasario mėn. pradžioje vizito Prancūzijoje metu pabrėžė, kad “atėjo laikas pamiršti praeities nesutarimus. Atėjo laikas atverti naują mūsų [JAV ir Europos valstybių] santykių ir mūsų sąjungos puslapį”⁷⁴.

Svarbiausia JAV požiūrio į viešąją diplomatiją Europos valstybių visuomenių atžvilgiu kaitos apraška yra laikomas George W. Bush'o vizitas – pirmasis oficialus antrosios kadencijos metu – Europoje 2005 m. vasario mėnesio pabaigoje, kurio metu buvo atvirai įvardintas JAV siekis stiprinti transatlantinius santykius ir didinti europiečių supratimą apie JAV užsienio politiką tikslingomis pastangomis, o ne vien pasikliaujant žiniasklaidos pateikiama informacija, kad ir kokia gausi ir prieinama ji būtų. “Aš esu suinteresuotas sužinoti jums kylančius klausimus apie mano priimtus sprendimus ir į juos atsakyti. Žinau, kad kyla daug nesutarimų dėl mano vykdomos politikos ir aš esu suinteresuotas papasakoti jums, kodėl aš priėmiau būtent tokius sprendimus”⁷⁵ – teigė George W. Bush'as susitikimo su jaunais profesionalais Vokietijoje metu. Nors šie žodžiai buvo pasakyti konkrečiai žmonių grupei, tačiau jų taikymą galima būtų išplėsti visiems vakarų europiečiams ir traktuoti kaip G. W. Bush'o įsipareigojimą paaiškinti priimtų sprendimų ir vykdomų politikų motyvus.

2005 m. G. W. Bush'as paskyrė naujus Jungtinių Valstijų ambasadorius Vokietijoje ir Prancūzijoje, atitinkamai William R. Timken'ą, jaun. ir Craig Roberts Stapleton'ą. Abu ambasadoriai suvokė savo kaip viešųjų diplomatų užduotis ir palaikė George W. Bush'o pasiryžimą stiprinti transatlantinius santykius formuojant palankesnę viešąją nuomonę “senojoje” Europoje:

⁷² Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy,

⁷³ Condoleezza Rice, “Remarks at the Institut d'Etudes Politiques de Paris - Sciences Po”, Paryžius, Prancūzija, 2005 02 08, <<http://www.state.gov/secretary/rm/2005/41973.htm>> [Žiūrėta 2007-04-29]

⁷⁴ ten pat

⁷⁵ George W. Bush, “Remarks by President Bush in a Roundtable with Young Professionals”, 2005 02 23, Mainz, Vokietija, <http://germany.usembassy.gov/germany/bush_roundtable.html> [Žiūrėta 2007-04-29]

Craig Roberts Stapleton: *“Prezidentas Bush’as, ruošdamasis savo vizitui Europoje 2005 m. vasarį, sakė, kad prancūzų – amerikiečių santykiai yra svarbūs jam asmeniškai ir visai mūsų nacijai. Aš esu Prancūzijoje, nes visiškai pritariu šiam įsipareigojimui. <...> Per artimiausius metus aš noriu pamatyti Prancūziją, susitikti su žmonėmis iš visos šalies, prisidėti gerinant mūsų draugystę ir propaguoti mūsų bendrus interesus⁷⁶”*.

William R. Timken: *“Kancleris Schröder’is ir prezidentas Bush’as sutarė gerinti [JAV ir Vokietijos] santykius. Taigi, mes, dirbantys savo vyriausybei, dirbsime ta linkme. <...> Noriu pabrėžti, kad mes su žmona norime nuvykti į kiekvieną Vokietijos kampelį susitikti su įvairių profesijų žmonėmis, suprasti, išgirsti ir sužinoti kaip įmanoma daugiau⁷⁷”*.

Taigi, 2005 m. pradžioje buvo išsikeltas tikslas gerinti JAV įvaizdį Vakarų Europoje ir priimtas principis sprendimas tikslo siekti viešosios diplomatijos priemonėmis per JAV prezidento atstovus – JAV ambasadorius. Be to, verta pastebėti, kad pačios problemos – antiamerikanizmo – prigimtis sąlygoja minkštosios galios priemonių pasirinkimą. Jei problema yra nepatrauklumas ir neigiamos nuostatos Jungtinių Valstijų atžvilgiu, tai tik vertybių ir politinių sprendimų aiškinimas, siekiant pagerinti šalies įvaizdį, gali padėti problemą išspręsti, ar bent jau sumažinti jos mastą. Kita vertus, G. W. Bush’o ir C. Rice kalbose galima pastebėti kiek skirtingas formuluojamo tikslo kryptis. C. Rice kalboje praeities nesutarimus siūloma pamiršti, ir transatlantinius santykius statyti ant naujo pagrindo: bendrų grėsmių, vertybių ir galimybių⁷⁸. G. W. Bush’as, priešingai, gręžiasi į praeities nesutarimus ir kelia tikslą paaiškinti JAV politikos motyvus. Kurią viešosios diplomatijos kryptį vis dėlto pasirinko Jungtinės Valstijos bus galima sužinoti iš toliau pristatomo JAV viešosios diplomatijos turinio tyrimo.

⁷⁶ Craig R. Stapleton, “A New Beginning for an Old Alliance”, 2005 08 03, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/080305.htm>> [Žiūrėta 2007-04-29]

⁷⁷ William R. Timken, spaudos konferencija, 2005 09 06, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_press_conf.html> [Žiūrėta 2007-04-29]

⁷⁸ Condoleezza Rice, “Remarks at the Institut d’Etudes Politiques de Paris - Sciences Po”

3.3. JAV viešosios diplomatijos turinio vokiečių ir prancūzų visuomenių grupių atžvilgiu tyrimo pristatymas

Remiantis viešosios diplomatijos kaip tarptautinio komunikacijos proceso planavimo ir įgyvendinimo etapais, įvardintais pirmojoje šio darbo dalyje (tikslų nustatymas, priemonių pasirinkimas, pasirinktų priemonių įgyvendinimas bei įvertinimas), galima nuosekliai analizuoti JAV viešosios diplomatijos Vokietijoje ir Prancūzijoje turinį. Remiantis Jeffrey Gedmin'o ir Craig Kennedy'io įvardintomis rekomendacijomis⁷⁹, buvo suformuluoti kiekvieno etapo vertinimo kriterijai:

- Tikslų nustatymas – ar aukščiausių šalies pareigūnų pareiškimuose yra keliamas tikslas komunikuoti su prancūzų ir vokiečių visuomenėmis, siekiant gerinti Jungtinių Valstijų įvaizdį, didinant supratimą apie JAV, jų vykdomas politikas ir bendras vertybes?
- Priemonių pasirinkimas – kokių konkrečių veiksnių buvo imtasi tikslui įgyvendinti? Kokios pasirinktos taktikos? Kadangi viešosios diplomatijos operacijų planavimo dokumentai nėra viešai publikuojami, apie jų turinį bus sprendžiama iš JAV ambasadorių Vokietijai ir Prancūzijai kalbų.
- Priemonių įgyvendinimas – kaip dažnai ambasadoriai kontaktuoja su priimančiųjų valstybių visuomenėmis. Kontaktų dažnumas matuojamas pasakytų kalbų skaičiumi.

Įvertinimo etapas nebus atskirai nagrinėjamas, kadangi viešosios diplomatijos veiksmingumo įvertinimas aiškiai atsispindi visuomenės nuomonių apklausoje, kurios jau buvo analizuotos antrojoje darbo dalyje.

Pirmasis etapas – tikslų formulavimas jau buvo analizuotas ankstesniame poskyryje ir nustatyta, kad Jungtinėse Valstijose 2005 m. pradžioje buvo iškeltas tikslas gerinti santykius su “senosios” Europos valstybių visuomenėmis, tačiau tikslo kryptis liko neaiški, . Ankstesniame poskyryje taip pat buvo nustatyta, kad tikslui siekti buvo pasirinktos viešosios diplomatijos priemonės. Tai indikuoja naujų ambasadorių paskyrimai, akcentuojant jų kaip viešųjų diplomatų funkciją. Taigi dabar galima pereiti prie viešosios diplomatijos turinio analizės pristatymo.

⁷⁹ Jeffrey Gedmin, Craig Kennedy,

3.3.1. Tyrimo prielaidos

Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos operacijų pagrindiniai “taikiniai” yra ne plačiosios masės, o didesnio politinio svorio visuomenės grupės ar asmenys, kurie yra identifikuojami kaip viešosios nuomonės formuotojai - žurnalistai, vyriausybės pareigūnai, akademikai, tyrimų institutai, nevyriausybines organizacijos, verslo, meno ir visuomenės lyderiai⁸⁰. Kitaip tariant, tos visuomenės grupės, kurios pirmojoje darbo dalyje yra įvardijamos kaip *elitai*. Bandoma identifikuoti, pasiekti ir užmegzti tamprus ryšius su žmonėmis, kurie ateityje gali tapti ryškiais visuomeniniais ar politiniais veikėjais. Bendravimui su šiomis tikslinėmis grupėmis tinkamiausios priemonės yra tiesioginis kontaktas mainų programų arba susitikimų santykinai nedidelėse grupėse metu. Šiame kontekste galima paminėti tokias asmenybes kaip Tony Blair’as, Margaret Thatcher, Giscard d’Estaing’as ar Lionel Jospin’as, dalyvavusias JAV viešosios diplomatijos inicijuotose mainų programose XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais⁸¹ ir vėliau tapusias politiniais lyderiais savo šalyse bei aktyviais JAV rėmėjais. Charlotte Beers, buvusi JAV Valstybės sekretoriaus pavaduotoja viešajai diplomatijai nurodė, kad pusė valstybių, parėmusių JAV koaliciją kovoje prieš terorizmą, vadovų yra buvę JAV mainų programų dalyviai⁸².

Kadangi mainų programos yra laikomos ilgojo laikotarpio veikimo priemonėmis, t.y. šių priemonių efektyvumas paprastai pasireiškia tik po kelių metų, toliau šiame darbe bus koncentruojamasi į priemones, kurių efektyvumas gali pasireikšti greičiau – per keletą mėnesių⁸³. Asmeninis kontaktas su pasirinktomis tikslinėmis grupėmis yra laikomas vienu efektyviausių komunikacijos būdų, neįskaitant mainų programų. Susitikimo su metu išsakytos idėjos adresatą pasiekia tiesiogiai, o užmegztas kontaktas yra dvipusis – galimi klausimai, atsakymai, reakcijos.

Tyrimo metodas – tekstų analizė, t.y. analizuojamas JAV viešosios diplomatijos turinys, pateikiamas kalbų, adresuotų tikslinėms grupėms, forma. Būtina paminėti, kad 11 kalbų buvo perspausdintos vietinėje spaudoje.

Tyrimo metu buvo išanalizuotos 25 JAV ambasadoriaus Vokietijoje William R. Timken’o ir 24 JAV ambasadoriaus Prancūzijoje Craig Roberts Stapleton’o kalbos, publikuotos oficialiose ambasadų internetinėse svetainėse atitinkamai <http://berlin.usembassy.gov> ir <http://paris.usembassy.gov>. Kai kurios kalbos, pasakytos

⁸⁰ Pamela H. Smith, “Public diplomacy”, http://www.diplomacy.edu/Books/mdiplomacy_book/smith/p.h.%20smith.htm [Žiūrėta 2006 12 15]

⁸¹ The International Visitors Council of Greater Kansas City, “International Visitors Council of Greater Kansas City Profile”, http://www.kcivc.org/about_us [Žiūrėta 2007 05 03]

⁸² Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 10

⁸³ Mark Leonard, “Public Diplomacy”, 11

tiriamuoju laikotarpiu, analizės metu buvo atmetos kaip politiškai nereikšmingos ir nėra įtrauktos į tyrimo rezultatus.

Tyrimė analizuojamos kalbos, pasakytos 2005 m. liepos – 2006 m. birželio mėnesiais. Ankstesnės kalbos nenagrinėjamos, nes JAV ambasadoriai, dirbę Vokietijoje ir Prancūzijoje iki 2005 m. realiai neatliko viešosios diplomatijos funkcijų. Pavyzdžiui, JAV ambasadorius Vokietijoje Coats'as (2001 – 2005 m.) per 3,5 rezidavimo Vokietijoje metų pasakė 55 kalbas. Dabartinis JAV ambasadorius Vokietijoje W. R. Timken'as per pusantrų metų (nuo 2005 m. rugpjūčio iki 2007 m.) pasakė 70 kalbų. JAV ambasadorius Prancūzijoje Howard H. Leach'as (2000 – 2005 m.) per du paskutiniuosius rezidavimo Prancūzijoje metus pasakė 27 kalbas, o dabartinis ambasadorius C. R. Stapleton per pusantrų metų (nuo 2005 m. rugpjūčio iki 2007 m.) pasakė 37 kalbas⁸⁴. Pasakytų kalbų skaičius rodo ambasadoriaus viešumą, t.y. kiek jis yra linkęs bendrauti su visuomene, o ne vien tik apsiriboti kontaktais su oficialiais priimančiosios valstybės pareigūnais. Naujai paskirtų ambasadorių pagrindinė funkcija, kaip ją įvardino G. W. Bush'as, yra viešosios diplomatijos įgyvendinimas⁸⁵. Aktyvesnis ambasadorių dalyvavimas visuomeniniame priimančiosios šalies gyvenime neliko nepastebėtas ir pačios visuomenės atstovų. Pavyzdžiui, Vokietijos leidinio „Der Tagesspiegel“ žurnalistė Elisabeth Binder nusistebėjo, jog ambasadorius W. R. Timken'as sudaro daug mieliau bendraujančio žmogaus išpūdį, negu prieš jį Vokietijoje rezidavę ambasadoriai⁸⁶.

Vėlesnių kalbų analizė šio darbo kontekste nėra prasminga, nes jose transliuojamos žinutės jau negalėjo turėti įtakos visuomenės nuomonės apklausos „Transatlantic Trends 2006“ rezultatams, kuria yra remiamasi šiame darbe, rezultatams, kadangi respondentai buvo interviuojami 2006 m. birželio 6 – 24 d⁸⁷.

Tyrimo tikslas buvo nustatyti, kokią viešosios diplomatijos taktiką Jungtinės Valstijos naudoja komunikuojant su vokiečiais ir prancūzais. Šiam tikslui pasiekti buvo fiksuojama, kokias žinutes atitinkamų šalių visuomenėms ar jų grupėms transliuoja ambasadorių kaip pagrindinių JAV viešųjų diplomatų tose šalyse kalbos, kaip dažnai jos kartojasi kalbose ir kaip jos atliepia vokiečių ir prancūzų pozicijas JAV ir jos užsienio politikos atžvilgiu. Minėtos pozicijos buvo identifikuotos antroje šio darbo dalyje. Žinutės buvo klasifikuojamos pagal bendrus vardiklius, kurie išryškėjo tekstų analizės metu.

⁸⁴ Šaltinis: <<http://berlin.usembassy.gov>> ir <<http://paris.usembassy.gov>>

⁸⁵ Karen Hughes, „The Mission of Public Diplomacy“, July 22, 2005, <<http://www.state.gov/r/us/2005/49967.htm>> [Žiūrėta 2006 12 15]

⁸⁶ Elisabeth Binder, „Im Dienste seines Präsidenten“, *Der Tagesspiegel*, 2005 12 21,

<<http://www.tagesspiegel.de/berlin/archiv/21.12.2005/2228318.asp>> [Žiūrėta 2007 05 06]

⁸⁷ Transatlantic Trends 2006: Methodology

Ambasadorių kalbos pirmiausia buvo adresuojamos tokioms visuomenių grupėms kaip verslininkai, politikai, žurnalistai, kultūros atstovai, studentai. Preziuruojama, jog šios visuomenės grupės, yra visuomenės nuomonę formuojančios grupės Vokietijoje ir Prancūzijoje. Jei tyrimo metu darbo įvade suformuluota hipotezė būtų atmesta, tuomet, siekiant išsiaiškinti JAV viešosios diplomatijos neveiksmingumo priežastis, reikėtų nagrinėti klausimus, susijusius su tikslinių grupių pasirinkimu: ar šios grupės tikrai yra nuomonės formuotojai, kaip auditorija priima informaciją ir perduoda ją platesnei visuomenei. Tačiau šie klausimai jau nepatenka į atlikto tyrimo lauką ir galėtų būti atskiro darbo objektas.

3.3.2. Viešosios diplomatijos žinutės JAV ambasadorių kalbose

Tolesnėse lentelėse yra pateikiamos Jungtinių Valstijų ambasadorių kalbose transliuojamos žinutės, žinučių sklaidos dažnumas (keliose kalbose žinutė buvo aptikta) bei žinutę iliustruojantis pavyzdys.

Viešosios diplomatijos žinutės JAV ambasadoriaus Vokietijoje William R. Timken'o kalbose

Žinutė	Sklaidos dažnumas	Pavyzdžiai
JAV ir Vokietijos politinis bendradarbiavimas buvo ir yra svarbus ir sėkmingas ir turi tęstis toliau.	21	“Man teko susitikti su vyriausybės atstovais, inžinieriais, bankininkais, kariškiais, mokytojais, studentais, menininkais, žurnalistais ir daugeliu kitų. Mano įspūdis iš šių susitikimų yra tas, kad Vokietijos ir JAV santykiai yra daug stipresni, gyvybingesni ir pozityvesni negu daugeliui atrodo”.
Ekonominiai JAV ir Vokietijos ryšiai yra labai stiprūs.	10	“Mūsų valstybių ekonominiai santykiai yra vieni stipriausių pasaulyje. Abipusė prekyba viršija 100 mlrd. \$ per metus”.
JAV propaguoja liberalią ekonomiką.	8	“Artėjančiame Doha raunde yra aiškios galimybės žemės ūkio sektoriuje. Tačiau šios galimybės pareikalaus drąsių ir ryžtingų veiksmų. <...> Pasaulio banko teigimu, prekybos barjerų panaikinimas, ypač žemės ūkio produktams, atneš 300 mlrd. \$ pelno pasaulio ekonomikai per artimiausius 10 metų”.

<p>Probleminės zonos - Irakas, Afganistanas, Izraelio ir Palestinos konfliktas – stabilizuojasi.</p>	7	<p>“Spalio 15 d. irakiečiai dalyvaus referendume dėl konstitucijos, parengtos Laikinosios nacionalinės asamblėjos. Afganistane ir Irake daugiau nei 60 mln. žmonių buvo išvaduoti iš despotiškų režimų ir gali patys pasirinkti savo ateitį”.</p> <p>Gyventojų iškeldinimas iš Gazos ruožo yra drąsus Izraelio vyriausybės žingsnis, kuris leis palestiniečiams patiems save valdyti. Palestiniečiai sausį [2006m.] eis į rinkimus, kurie galbūt užbaigs šio neramaus regiono tragedijas”.</p>
<p>JAV teikia humanitarinę pagalbą valstybėms, kurioms jos reikia ir vertina kitų valstybių pagalbą Jungtinėms Valstijoms.</p>	7	<p>“Žemės drebėjimas Pietų Azijoje, cunamis yra ženklai, kokie trapūs yra žmonių susikurti gyvenimai, kai susiduriama su gamtos jėgomis. Tačiau kartu tai parodo, kaip svarbu yra bendradarbiauti ieškant humanitarinių problemų ir kitų globalaus masto klausimų sprendimų”.</p>
<p>Transatlantinės bendruomenės pozicija Irano ir branduolinės programos klausimu yra vieninga ir neigiama.</p>	6	<p>“Jungtinės Valstijos, ES narės ir visos pasaulio valstybės sutaria, kad turi būti užkirstas kelias Iranui įsigyti branduolinį ginklą. Mes esame įsipareigoję dirbti su savo partneriais ES, kad šitas klausimas būtų išspręstas”.</p>
<p>JAV ir Vokietija bendradarbiauja kovoje su terorizmu.</p>	6	<p>“Transatlantinis bendradarbiavimas yra būtinas <...>, nes mes supratome – dar kartą – kad laisvės, demokratijos ir galimybių vizija yra viena efektyviausių strategijų kovojant su ekstremizmo ir smurto ideologijomis”. “Teisės įgyvendinimas yra vienas iš bendrų pastangų kovojant su terorizmu ramsčių”.</p>
<p>Vokietija yra Europos lyderė, o Europos Sąjunga turi tapti stipria globalia jėga.</p>	5	<p>“Mes turėsime išnaudoti visas institucijas, kurios suteikia mūsų bendruomenei galios. Pagrindinės institucijos yra NATO ir ES”. “JAV visada rėmė Europos saugumo ir gynybos politiką, paremtą supratimu, kad ši politika padėtų sukurti Europos</p>

		pajėgumus operacijose, kuriose NATO nedalyvauja ir pastiprintų NATO bendradarbiaudama, o ne konkuruodama”.
NATO išlieka pagrindine transatlantinio saugumo organizacija.	4	“NATO yra vienintelė institucija, kur amerikiečiai ir europiečiai kasdien susitinka kaip sąjungininkai ir kalba bei veikia svarbiausiais saugumo klausimais”. “JAV nori kartu su Vokietija ir kitais sąjungininkais transformuoti NATO ir padaryti ją efektyvesniu įrankiu bet kokioms misijoms, kokių nuspręs imtis NATO narės”.

Viešosios diplomatinės žinutės JAV ambasadoriaus Prancūzijoje Craig Roberts Stapleton'o kalbose

Žinutė	Skaidos dažnumas	Pavyzdžiai
JAV ir Prancūzija yra sąjungininkės ir draugės.	13	“Mes labai didžiuojamės, kad galėjome padėti Prancūzijai, kurią prezidentas Bush’as vadina pirmąja Amerikos drauge pasaulyje ir kuri daug prisidėjo mums siekiant nepriklausomybės XVIII a. antroje pusėje”.
JAV ir Prancūzijai būdingos tos pačios vertybės.	12	“Turiu pastebėti, kad mūsų draugystės ir sąjungos šaknys yra pagrindinėse ir esminėse bendrai pripažįstamose vertybėse: mūsų išsipareigojimuose laisvei, demokratijai, žmogaus teisėms, teisės viršenybei, rinkos ekonomikai ir tolerancijai”.
JAV teikia humanitarinę pagalbą valstybėms, kurioms jos reikia ir vertina kitų valstybių pagalbą Jungtinėms Valstijoms.	10	“Amerikos žmonės visada greitai reaguodavo į nelaimes kitose pasaulio dalyse ir labai vertina Prancūzijos ir kitų tautų, pasiūliusių savo pagalbą šiuo nelaimės momentu [uraganas Naujajame Orleane, JAV], dosnumą”.
JAV ir Prancūzija bendradarbiauja kovoje su	6	“Jungtinės Valstijos ir Prancūzija ir toliau atkakliai priešinasi tarptautinio terorizmo grėsmei. Mes

<p>terorizmu bei masinio naikinimo ginklų neplatiniu.</p>		<p>glaudžiai bendradarbiaujame žvalgybos srityje, kelionių ir pervežimų kontrolės reikaluose <...>”. “Kita susirūpinimą kelianti sritis yra masinio naikinimo ginklai ir čia amerikiečiai ir prancūzai turi bendrą tikslą”. “Didžiausia grėsmė laisvei kyla iš radikalizmo ir technologijos sąjungos. <...> Kai tai atsitiks, net ir silpnos valstybės ir mažos grupės galės įgyti katastrofišką galią atakuoti dideles nacijas.”</p>
<p>JAV klimato kaitą laiko rimta problema ir ją sprendžia.</p>	5	<p>“Nuo 2001 m. G. W. Bush’o administracija išleido daugiau nei 20 mlrd. \$ iniciatyvoms klimato kaitos srityje. Klimato tyrimų bei švarių energijos šaltinių plėtros srityje nuo 2001 m. mes išleidome daugiau negu likęs pasaulis”. “JAV gyventojai yra įsipareigoję saugoti aplinką ir supranta, kad efektyvus problemos valdymas reikalauja individualių ir vyriausybės lygmens pastangų”.</p>
<p>Prancūzijos ir JAV ekonominiai ryšiai puikūs, tačiau Prancūzija turi palaikyti tarptautinės prekybos liberalizaciją.</p>	5	<p>“Ekonominiai prancūzų ir amerikiečių ryšiai vis labiau plečiasi. <...> JAV – Prancūzijos prekyba viršija 53 mlrd. \$ per metus. Kasdien komercinės transakcijos tarp JAV ir Prancūzijos sudaro vidutiniškai 1 mlrd. \$.” “Kiekvienoje demokratijoje yra sudėtinga priimti tam tikrose visuomenės grupėse nepopuliarius sprendimus. <...> Tačiau yra svarbu racionalizuoti [ekonomines] sistemas ir sumažinti subsidijas, kurios menkina besivystančio pasaulio galimybes ir išlaiko didelius kaštus vartotojams, įskaitant ir ūkininkus”. “Barjerai lemia blogą išteklių pasiskirstymą ir padaro kompanijas ir visą ekonomiką mažiau konkurencingą ir mažiau produktyvią”.</p>
<p>JAV vertina Prancūzijos dalyvavimą karinėse</p>	4	<p>“Prancūzija nuo pat pradžių buvo svarbi koalicijos Afganistane narė, dalyvaujanti operacijoje “Tvirta</p>

misijose pasaulyje.		taika” (Enduring Freedom) ir NATO tarptautinėse saugumo paramos pajėgose”. “Artimas prancūzų ir amerikiečių bendradarbiavimas Jungtinėse Tautose padėjo Libanui atgauti suverenitetą ir išsilaisvinti nuo Sirijos dominavimo”.
JAV remia stiprią ES, o NATO išlieka svarbiausia transatlantinio saugumo institucija.	3	“NATO parodė nuostabų sugebėjimą prisitaikyti prie naujų aplinkybių. Siekiant, kad NATO ir toliau sektųsi, bus būtina visų jos narių politinė valia ir jų noras naudoti NATO ir naudoti ją efektyviai.” “JAV netiki, kad tiktai NATO gali ir turi užtikrinti mūsų bendrą saugumą. <...> ES gali prisidėti savo minkštosios ir kietosios galios elementais.” “Yra svarbu, kad ES kariniai pajėgumai būtų skaidrūs ir koordinuojami su NATO, kad šios dvi organizacijos veiktų harmoningai, išvengtų tikslų susikirtimo ar pastangų dubliavimo.”
Nors išlieka problemų, demokratija Irake prigyja.	2	“Mes tikime laisvu Iraku – įsišaknijusia demokratija Vidurinių Rytų širdyje.” “Mūsų strategija yra remti irakiečius, jiems ieškant savo takelio demokratijos kelyje <...>. Irake, nepaisant nesiliaujančių teroristų atakų, eiliniai piliečiai parodė didelę drąsą atkurdami savo gyvenimus, rinkdami naują asamblėją ir gindami savo nacionalinį saugumą”.
JAV pritaria daugiašaliams veiksams, sprendžiant tarptautines problemas.	2	“Amerika geriausiai gali pasiekti savo tikslų, dirbdama kartu su kitomis valstybėmis, o ypač dirbdama su kitomis demokratijomis <...>”

3.3.3. *Transliuojamų žinučių pobūdis*

- **Transliuojamos žinutės yra informacinio pobūdžio.**

Auditorijos yra informuojamos apie JAV ir Vokietijos/Prancūzijos politinių ir ekonominių santykių būklę, bendradarbiavimą sprendžiant tarptautines problemas, bendras puoselėjamas vertybes. Informacija turi vertybinę krūvį, t.y. pateikiamas įvykių, situacijų vertinimas, tačiau argumentacija yra labai lakoniška ir abstrakti. Pavyzdžiui, ambasadorius W. R. Timken'as apie Iraką: "Vokietija prisideda prie Irako atstatymo mokydama irakiečių kariškius ir policijos pajėgas bei dovanodama milijardines skolas, susikaupusias valdant Saddam Hussein'ui. Mes kovojame už laisvę Irake ir Afganistane dėl to, kad žinome, jog laisvas pasaulis bus saugesnis, labiau pasiturintis ir geresnis mums visiems⁸⁸". Atrodo, kad ambasadoriai siekia pateikti informaciją, kuri būtų alternatyva spaudoje skleidžiamoms žinioms. JAV ambasadorius C. R. Stapleton: "Jei spręstume tik iš kasdienių naujienų antraščių, galėtume pamanyti, kad Prancūzija ir Jungtinės Valstijos tolsta viena nuo kitos dideliu greičiu, tačiau aš noriu pabrėžti, kad ryšiai tarp amerikiečių ir prancūzų, taip pat ir tarp mūsų vyriausybių išlieka labai svarbūs ir stiprūs⁸⁹".

- ***Kalbose nėra JAV politikos aiškinimo ir motyvavimo dimensijos.***

Viešosios diplomatijos funkcija neapsiriboja informacijos pateikimu. Esminė jos užduotis yra *formuoti* palankų valstybės įvaizdį, *itikinti*, kad vykdomos politikos yra vertos užsienio visuomenės paramos.

Ambasadorių kalbose pastebimas tas pats teiginių abstrakcijos lygmuo kaip ir G. W. Bush'o kalbose⁹⁰ tomis pačiomis temomis. Ir jei prezidento kalbose tai yra priimtinas dalykas – prezidentas nustato politikos gaires ir kryptis, tai ambasadorių kalbose turėtų būti išdėstomi konkretūs faktai, išplėtota argumentacija bei gilesnė analizė.

Nagrinėtose kalbose galima išskirti tik dvi temas – aplinkos apsaugą ir tarptautinės prekybos liberalizavimą – bei vieną ambasadoriaus C. R. Stapleton'o kalbą, pristatančią 2006 m. JAV nacionalinio saugumo strategiją, kur aptinkama JAV politikos aiškinimo ir gilesnės argumentacijos apraiškų. Ambasadorius C. R. Stapleton'as vienoje iš savo kalbų transliuoja

⁸⁸ William R. Timken, Jr., "Transatlantic Relations", Berlynas, Vokietija, 2006 02 17, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_02_17_06.html> [Žiūrėta 2007 04 24]

⁸⁹ Craig R. Stapleton, "Remarks at IUFM University of Nice", Nica, Prancūzija, 2006 03 24, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/032406.htm>> [Žiūrėta 2007 04 24]

⁹⁰ Palyginimui buvo išanalizuota JAV prezidento G. W. Bush'o kalba, pasakyta Briuselyje, Belgija, 2005 02 21, <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/02/20050221.html>> [Žiūrėta 2007 04 30]

žinutę, kad nors ir nėra prisijungusios prie Kyoto protokolo, Jungtinės Valstijos klimato atšilimą laiko rimta problema ir aktyviai ją sprendžia:

JAV vyriausybė tiki, kad ilgalaikis klimato pokyčių problemų sprendimas glūdi nauju, ekologiškų technologijų, leidžiančių sumažinti išmetamų „šiltnamio“ dujų kiekius, bet kartu nestabdančių ekonominės pažangos, plėtroje. JAV investuoja į ekologijos tyrimus, švarios anglies technologijas, biodyzeliną, atsinaujinančius energijos šaltinius, atominę energiją, bioenergią ir būdus, kaip padaryti energijos vartojimą efektyvesnį. Nuo 2001 iki 2006 m. JAV federalinė valdžia išleido daugiau kaip 25 mlrd. \$ - daugiau nei visos kitos šalys kartu – iniciatyvoms ekologijos srityje⁹¹.

- **Vengiama temų, dėl kurių JAV susilaukia vokiečių ir prancūzų kritikos.**

Kaip jau buvo išsiaiškinta antrojoje darbo dalyje, pastaroji antiamerikanizmo banga kilo iš esmės dėl vokiečių ir prancūzų pasipriešinimo JAV hegemoniškam elgesiui su savo sąjungininkais Irako krizės kontekste. Su šia kritika glaudžiai susiję klausimai yra Europos Sąjungos ir NATO vaidmuo pasaulyje. Kiti klausimai, keliantys įtampą tarp Jungtinių Valstijų ir europiečių, yra mirties bausmės taikymas, žmogaus teisių nuteistųjų ir suimtųjų atžvilgiu klausimas⁹², ginklo laikymas, Kyoto protokolas, Tarptautinis baudžiamasis teismas, Biologinių ginklų konvencija, Konvencija dėl priešpėstinių minų, genetiškai modifikuoti organizmai, prekybos barjerai (muitai plienui, subsidijos žemės ūkio produkcijai)⁹³.

Kaip galima pastebėti iš aukščiau pateiktų lentelių, nagrinėtose kalbose ginčytinų temų vengiama – apie karą Irake, jėgos panaudojimo teisėtumą ar masinių naikinimo ginklų problemą Irake nekalbama. Ambasadoriaus W. R. Timken'o kalbose buvo paliestos prekybos barjerų (8 kalbose) bei NATO ir stiprios Europos Sąjungos vaidmens transatlantinio saugumo bendruomenėje (4 kalbose) temos. Ambasadorius C. R. Stapleton'as savo kalbose tiriamuoju laikotarpiu aptarė prekybos barjerų (5 kalbose), klimato kaitos problemos ir jos sprendimo (5 kalbose) bei NATO ir stiprios Europos Sąjungos vaidmens transatlantinio saugumo bendruomenėje (3 kalbose) temas. Nutylimos temos, greičiausiai, yra nebylus pripažinimas, kad įtikinamų argumentų, galinčių apginti JAV veiksmus praeityje, nėra.

Ambasadorius W. R. Timken'as savo kalbose dažniausia pabrėžia ekonominį bendradarbiavimą, kaip pagrindą tolesniems glaudiems Jungtinių Valstijų ir Vokietijos

⁹¹ Craig R. Stapleton, "Earth Day USA", 2006 04 22,

<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/042206.htm>> [Žiūrėta 2007 04 24]

⁹² Guillaume Parmentier, 122

⁹³ Michel Curtis, 368

santykiams, o ambasadorius C. R. Stapleton'as dažniau apeliuoja į Jungtinių Valstijų ir Prancūzijos bendrą patirtį abiejų valstybių kūrimosi procese ir bendradarbiavimą II – ojo pasaulinio karo metais. Abiejų ambasadorių kalbose minimos Vokietijos/Prancūzijos ir Jungtinių Valstijų bendros vertybės ir užduotys, kurias reikėtų spręsti bendradarbiaujant, ypač akcentuojant pastarąjį veikimo būdą tarptautiniuose santykiuose.

- ***Transliuojamos žinutės yra pasikartojančios ir nuoseklios.***

Žvelgiant į abiejų ambasadorių kalbas bendrai, galima pastebėti, kad iš esmės liečiamos tos pačios temos ir jų atžvilgiu laikomasi vieningos pozicijos. Deklaruojama, kad politiniai ir ekonominiai santykiai tarp JAV ir Vokietijos/Prancūzijos yra puikūs ir svarbūs, valstybes sieja bendros vertybės, vyksta sėkmingas bendradarbiavimas kovoje su tarptautiniu terorizmu bei kuriant demokratines politines sistemas Afganistane ir Irake ir pan. Iš to galima daryti išvadą, kad ambasadorių kalbų turinys yra nulemtas jei ne strateginio⁹⁴, tai bent jau taktinio lygmens planavimo ir derinimo, tikėtina, pačiu aukščiausiu lygmeniu – abu ambasadoriai yra politinio pasitikėjimo diplomatai, asmeniškai pažįstami su juos paskyrusiu prezidentu G. W. Bush'u⁹⁵.

3.4. JAV viešosios diplomatijos neveiksmingumo priežastis atskleidžia pasirinkta veiksmų taktika

Analizė parodė, kad pirmasis viešosios diplomatijos planavimo etapas, tikslo nustatymas, buvo įvykdytas – aukščiausiu lygiu buvo duotas signalas gerinti JAV ir Europos valstybių santykius. Tačiau nebuvo aiškiai įvardinta, kokiais būdais turėtų būti siekiama gerinti JAV įvaizdį Vokietijoje ir Prancūzijoje: ar didinant europiečių supratimą apie Jungtines Valstijas, jų užsienio politiką ir aiškinant sprendimų priėmimo priežastis, kaip teigė G. W. Bush'as⁹⁶, ar stiprinant transatlantinę partnerystę pamirštant nesutarimus, kaip teigė C. Rice⁹⁷.

⁹⁴ JAV Vyriausybės atskaitomybės tarnybos (U.S. Government Accountability Office) ataskaitoje apie viešąją diplomatiją (2005 m. kovo mėn., GAO-05-323) teigiama, kad JAV viešosios diplomatijos srityje strateginio lygmens planavimo dokumentų nėra.

⁹⁵ William R. Timken'o interviu su Vokietijos laikraščiu Der Tagesspiegel, 2005 12 21, <http://germany.usembassy.gov/germany/tagesspiegel_interview1205.html>; Embassy of the United States, France, "Ambassador Craig Roberts Stapleton", <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/default.htm>> [Žiūrėta 2007 04 23]

⁹⁶ G. W. Bush, "Remarks by President Bush in a Roundtable with Young Professionals"

⁹⁷ Condoleezza Rice, "Remarks at the Institut d'Etudes Politiques de Paris - Sciences Po"

Naujų ambasadorių Vokietijoje ir Prancūzijoje paskyrimas ir jų kaip viešųjų diplomatų funkcijos akcentavimas indikuoja, kad išsikelta tikslo buvo nuspręsta siekti viešosios diplomatijos priemonėmis. Taip pat verta pastebėti, kad pačios problemos – antiamerikanizmo – prigimtis sąlygoja priemonių pasirinkimą. Keisti žmonių nuostatas tam tikrais klausimais įmanoma tik pasitelkiant minkštosios galios priemones.

Siekiant įvertinti viešosios diplomatijos taktiką bei įgyvendinimo etapą buvo atlikta JAV ambasadorių Vokietijoje ir Prancūzijoje kalbų turinio analizė. Tyrimo metu pastebėta, kad ambasadoriai aktyviai kontaktuoja su priimančiųjų valstybių tikslingai pasirinktomis visuomenės grupėmis, o komunikacijos su auditorija laikas yra naudojamas daugiausia vertybinio pobūdžio informacijai skleisti. Argumentuotam ir giliam JAV užsienio politikos tikslų bei priemonių aiškinimui dėmesio nėra skiriama, išskyrus abstrakčias apeliacijas į demokratinių vertybių pasaulyje propagavimą. Kalbų objektais dažniausiai pasirenkamos “patogios” temos, nesukeliančios didesnių diskusijų ar prieštaravimų, tačiau kartu ir nekvestionuojančios antiamerikanizmo “senojoje” Europoje pagrįstumo. Iš kalbų turinio galima spręsti, kad JAV laikosi pozicijos atsiriboti nuo praeityje nesutarimus sukėlusiu klausimų ir toliau plėtoti JAV ir Vokietijos bei Prancūzijos bendradarbiavimą, remiantis abi puses vienijančių pozicijų ir bendrų vertybių pagrindu. Tokį požiūrį patvirtina ne kartą JAV ambasadoriaus Vokietijoje W. R. Timken'o pasakyta frazė: “mes žiūrime pro priekinį automobilio stiklą, o ne pro galinį”⁹⁸. Taigi, trumpai grįžtant prie JAV viešosios diplomatijos tikslų, keltų G. W. Bush'o ir C. Rice kalbose, galima teigti, kad tikrąjį tikslą atspindi JAV Valstybės sekretorės poziciją nesigilinti į praeities nesutarimus ir toliau amerikiečiams ir europiečiams dirbti kartu, atsispiriant nuo bendrai suprantamų globalių grėsmių ir vertybių⁹⁹.

Atliktas tyrimas išryškino Jungtinių Valstijų viešosios diplomatijos Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu taktiką, kurią trumpai galima būtų įvardinti taip: nebesigilinti į buvusius nesutarimus, t.y. neliesti tų klausimų, kurie ir sudarė antiamerikanizmo esmę, ir surasti tvirtus pagrindus, kurie leistų atnaujinti stiprius transatlantinius santykius ir tęsti bendradarbiavimą ateityje. Ši taktika pagal Mark Leonard'o išskirtas tris viešosios diplomatijos dimensijas¹⁰⁰ turėtų būti priskirta santykių kūrimui – trečiajai dimensijai, kurios rezultatų galima tikėtis po kelerių metų, ir kurios esminė sėkmės

⁹⁸ William R. Timken, *Opening of the New Frankfurt Consulate General Office Building*, 2005 10 31, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_10_31_05.html> [Žiūrėta 2007 04 17]

⁹⁹ Condoleezza Rice, *interview su Reuters and Agence France-Presse*, 2005 02 01, <<http://www.state.gov/secretary/rm/2005/41460.htm>> [Žiūrėta 2007 01 17]

¹⁰⁰ Mark Leonard, “Public diplomacy”, 18 - 20

sąlyga yra užsienio politikos ir viešosios diplomatijos derinimas ir skleidžiamų žinučių sutapimas.

IŠVADOS

Pasibaigus Šaltajam karui Jungtinės Valstijos, tapusios vienintele pasaulio supergalybe, atrodo, buvo linkusios pasikliauti tik savo kietosios galios pajėgumais ir nuvertinti valstybės patrauklumo galią tarptautiniuose santykiuose. “Vienintelei pasaulio supergalybei nereikia nuolatinių sąjungininkų” – teigė minkštosios galios skeptikai Jungtinėse Valstijose¹⁰¹. Tačiau Irako krizė ir jos kontekste kilęs didžiulis europiečių pasipriešinimas JAV galios naudojimo būdui pasaulyje bei JAV elgesiui santykiuose su tradiciniais sąjungininkais, parodė, kad sprendimas palikti JAV įvaizdžio formavimąsi savieigai buvo klaidingas.

2005 m. pradėta JAV viešosios diplomatijos kampanija Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu akivaizdžiai buvo inspiruota pastarosios antiamerikanizmo bangos – buvo susirūpinta, kodėl europiečiai nesupranta ir nepalaiko Jungtinių Valstijų politikos ir taip neigiamai vertina JAV vaidmenį pasaulyje. Stebėtojui iš šalies JAV viešosios diplomatijos pastangos, pradėtos 2005m., galėtų atrodyti kaip visiška nesėkmė, nes antiamerikanizmo lygis “senojoje” Europoje per 2003 – 2006 m. laikotarpį iš esmės nepasikeitė. Tačiau šio darbo pabaigoje, atlikus JAV viešosios diplomatijos turinio Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu tyrimą, galima teigti, kad dar per anksti būtų vertinti JAV viešosios diplomatijos kampaniją kaip nesėkmingą.

Priėmus sprendimą gerinti JAV įvaizdį Vokietijoje ir Prancūzijoje, JAV buvo gana keblioje situacijoje: 59 proc. vokiečių ir 69 proc. prancūzų JAV lyderystę pasaulyje laikė nepageidautinu dalyku ir net 85 proc. šių visuomenių narių buvo neigiamos nuomonės apie JAV prezidentą G. W. Bush'ą. Gana natūraliai būtų atrodęs JAV viešosios diplomatijos šių visuomenių atžvilgiu tikslas paaiškinti priimtų sprendimų motyvus tais klausimais, kurie kėlė vokiečių ir prancūzų nepasitenkinimą, tačiau remiantis viešosios diplomatijos teorijoje naudojama “šalininkų – priešininkų” hipoteze, teigiančia, kad neigiamų nuostatų esminiais klausimais pakeisti iš esmės yra neįmanoma, vargu ar būtų galima tikėtis sėkmės. Pagrindinis antiamerikanizmo turinį Vokietijoje ir Prancūzijoje sudarantis klausimas buvo JAV hegemoniškas elgesys su sąjungininkais Europoje, todėl mažai tikėtina, kad argumentai,

¹⁰¹ Joseph S. Nye, “The Decline of America's Soft Power”, 16

pateisinantys tokį JAV elgesį būtų atrode įtikinami ir pakeitę neigiamas nuostatas “senojoje” Europoje.

Darbo pradžioje buvo iškelta hipotezė, jog Jungtinės Valstijos siekia sukurti naują “geranoriško hegemono” įvaizdį vokiečių ir prancūzų visuomenių narių akyse. Siekiant šią hipotezę patvirtinti arba paneigti, buvo atliktas JAV viešosios diplomatijos Vokietijos ir Prancūzijos visuomenių atžvilgiu turinio tyrimas, kurio tikslas buvo išsiaiškinti, kokia taktika slypi už konkrečių JAV viešosios diplomatijos veiksmų. Tyrimo metu paaiškėjo, kad Jungtinės Valstijos nesiekia aiškinti savo politikų Irako krizės metu motyvų, nors kiti ginčytini klausimai kaip Kyoto protokolas, ekonomikos liberalizacija ir NATO bei Europos Sąjungos vaidmuo pasaulyje buvo paliesti. Daug svarbesnę vietą JAV viešojoje diplomatijoje užėmė amerikiečiams ir europiečiams bendros tarptautinio pobūdžio grėsmės – Iranas ir jo branduolinė programa, situacija Irake ir Afganistane, demokratinės vertybės bei bendradarbiavimas kaip veikimo būdas tarptautinėje arenoje. Atlikus tyrimą buvo padaryta išvada, jog JAV viešosios diplomatijos Vokietijoje ir Prancūzijoje taktika yra nebesigilinti į buvusių nesutarimus, tiesiogiai susijusius su JAV hegemonišku elgesiu, ir surasti tvirtus pagrindus, kurie leistų atnaujinti stiprius transatlantinius santykius ir tęsti bendradarbiavimą ateityje. Tokia tyrimo išvada patvirtina darbe keltą hipotezę, jog JAV kuria “geranoriško hegemono” įvaizdį. JAV ir toliau lieka pasaulio supergalybė, tačiau keičia savo požiūrį ir elgesio būdus santykiuose su partneriais, nuo kitų valstybių teisėtų interesų nepaisančio hegemono pereinant prie supratingo ir bendradarbiavimu paremto dominavimo.

Ar ši taktika bus veiksminga, parodys besikeičiančios arba nesikeičiančios vokiečių ir prancūzų nuomonės Jungtinių Valstijų atžvilgiu per ilgesnį laikotarpį, todėl reikėtų stebėti visuomenės nuomonių apklausų transatlantinių santykių esmę sudarančiais klausimais rezultatus. Pagrindinę reikšmę šios taktikos sėkmei turės Jungtinių Valstijų faktinis elgesys su pagrindiniais sąjungininkais Europoje – ar nepasuks JAV užsienio politika ir viešoji diplomatija skirtingomis kryptimis. Jeigu taip atsitiktų, tikėtis teigiamų rezultatų būtų tiesiog nerealų dėl pagrindinės viešosios diplomatijos taisyklės – viešoji diplomatija yra tik valstybės užsienio politikos pakuotė, bet ne jos turinys.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS:

1. BBC, "The Heysel Stadium Tragedy 1985", 2002 04 20, <www.bbc.co.uk>
2. Binder, Elisabeth, "Im Dienste seines Präsidenten", *Der Tagesspiegel*, 2005 12 21, <<http://www.tagesspiegel.de/berlin/archiv/21.12.2005/2228318.asp>>
3. Bush, George W., "President Discusses American and European Alliance in Belgium", Briuselis, Belgija, 2005 02 21, <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/02/20050221.html>>
4. Bush, George W., "Remarks by President Bush in a Roundtable with Young Professionals", 2005 02 23, Mainz, Vokietija, <http://germany.usembassy.gov/germany/bush_roundtable.html>
5. Ceaser, James W., "A Genealogy of Anti – Americanism", *Public interest*, July 23, 2003, <<http://www.freerepublic.com/focus/f-news/951675/posts>>
6. Curtis, Michel, "Anti – Americanism in Europe", *American Foreign Policy Interests*, 26, 2004
7. Dambra, Vytautas Antanas, *Viešoji diplomatija*, Vilnius: DU KA, 1997
8. Davison, W. Phillips, *International Political Communication*, New York: Frederick A. Praeger, Publishers, 1965
9. Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The, "Definitions of public diplomacy", <<<http://fletcher.tufts.edu/murrow/pd/definitions.html>>>
10. Embassy of the United States. France, "Ambassador Craig Roberts Stapleton", <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/default.htm>>
11. Forsberg, Tuomas, "German Foreign Policy and the War on Iraq: Anti – Americanism, Pacifism or Emancipation?" *Security Dialog*, 36, No 2, June 2005, <<http://sdi.sagepub.com/cgi/reprint/36/2/213.pdf>>
12. Frensley, Nathalie, Nelson Michaud, "Public Diplomacy and Motivated Reasoning: Framing Effects on Canadian Media Coverage of U.S. Foreign Policy Statements", *Foreign Policy Analysis*, 2, 2006
13. Gedmin, Jeffrey, Craig Kennedy, "Selling America, short", *The National Interest*, Winter, 2003, <http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_74/ai_112411720>
14. German Marshal Fund, "Transatlantic Trends 2003", "Transatlantic Trends 2004", "Transatlantic Trends 2005", "Transatlantic Trends 2006", <www.transatlantictrends.org>

15. Gilboa, Eytan, "Mass Communication and Diplomacy: A Theoretical Framework", *Communication Theory*, Ten:Three, August 2000
16. Hachten, William A., *The World News Prism: Changing Media of International Communication*, Iowa State University Press/ Ames, 1999
17. Hertkorn, Michaela C., "After the Re – election of President Bush: An Outlook on Transatlantic Relations from a German Perspective; or, Why German – U.S. Relations Still Matter to the Transatlantic Alliance", *Athena Papers Series*, No.2, June 2005
18. Holsti, Ole R., "Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond – Lippmann Consensus", *International Studies Quarterly*, Vol 36, Issue 4, 1992
19. Hughes, Karen, "The Mission of Public Diplomacy", 2005 06 22, <<http://www.state.gov/r/us/2005/49967.htm>>
20. International Visitors Council of Greater Kansas City, The, "International Visitors Council of Greater Kansas City Profile", <http://www.kcivc.org/about_us>
21. Johnson, Stephen C., "Improving U.S. Public Diplomacy Toward the Middle East", *The Heritage Foundation*, 2004 05 24, <<http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/hl838.cfm>>
22. Julius, Deanne, "US Economic Power: Waxing or Waning?", *Harvard International Review*, Winter 2005
23. Kiehl, William P., "Can Humpty Dumpty be Saved?", 2003 11 13, <http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2003_10-12/kiehl_humpty/kiehl_humpty.html>
24. Klarevas, Louis, "The "Essential Domino" of Military Operations: American public opinion and the Use of Force", *International Studies Perspectives*, 3, 2002
25. Kushlis, Patricia H., "What's gone wrong with America's image and why – reprise 2006", <<http://www.publicdiplomacy.org/66.htm>>
26. Layne, Cristopher, "Iraq and Beyond. "Old Europe" and the End of the U.S. Hegemony". Kn. Christina V. Balis, Simon Serfaty (sud.) *Visions of America and Europe: September 11, Iraq, and Transatlantic Relations*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 2004
27. Leonard, Mark, "Comparative Survey – Traditional vs. Public Diplomacy", *Foreign Policy Center*, 2000, <<http://textus.diplomacy.edu/textusBin/BViewers/oview/PublicDiplomacy/oview.asp?FilterTopic=%2F39085>>

28. Leonard, Mark, "Public Diplomacy", *Foreign Policy Center*, 2002, 9 – 10 <
<<http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/1645/pd.pdf>>
29. National Security Strategy of the United States of America, The, 2002,
<http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/irak/IMG/pdf/strategy_of_the_usa-2.pdf>
30. Nye, Joseph S., "The Decline of America's Soft Power", *Foreign Affairs*, May/June
2004
31. Nye, Joseph S., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York:
Public Affairs, 2004
32. Parmentier, Guillaume, "Diverging Visions: France and the United States After
September 11", Kn. Christina V. Balis, Simon Serfaty (sud.), *Visions of America and
Europe: September 11, Iraq, and Transatlantic Relations*, Washington: Center for
Strategic and International Studies, 2004
33. Pew Research Center, The, "Global Opinion. The Spread of Anti – Americanism",
Trends 2005, <<http://pewresearch.org/assets/files/trends2005-global.pdf>>
34. Rice, Condoleezza, "Remarks at the Institut d'Etudes Politiques de Paris - Sciences
Po", Paryžius, Prancūzija, 2005 02 08,
<<http://www.state.gov/secretary/rm/2005/41973.htm>>
35. Rice, Condoleezza, interviu su Reuters and Agence France-Presse, 2005 02 01,
<<http://www.state.gov/secretary/rm/2005/41460.htm>>
36. Roberts, Walter R., "The Evolution of Diplomacy", *Mediterranean Quarterly*,
Summer 2006, <<http://www.publicdiplomacy.org/70.htm>>
37. Schwarz, Peter, "German government signals support for Iraq war", *World Socialist
Web Site*, 2003 01 16, <<http://www.wsws.org/articles/2003/jan2003/germ-j16.shtml>>
38. Scott-Smith, Giles, "Searching for the Successor Generation: Public Diplomacy, the
US Embassy's International Visitor Program and the Labour Party in the 1980s", *The
British Journal of Politics and International relations: Vol. 8*, 2006
39. Šiaurės Atlanto sutartis, Valstybės žinios, 2004 03 16, Nr. 40-1299, <www.lrs.lt>
40. Smith, Pamela H., "Public diplomacy"
<http://www.diplomacy.edu/Books/mdiplomacy_book/smith/p.h.%20smith.htm>
41. Stapleton, Craig R., "A Message of Thanks", 2005 09 08,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/090805.htm>>
42. Stapleton, Craig R., "A Modern-Day Fight to Abolish Slavery", 2006 06 22,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/061306.htm>>

43. Stapleton, Craig R., "A New Beginning for an Old Alliance", 2005 08 03,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/080305.htm>>
44. Stapleton, Craig R., "Afghanistan: The Overlooked Elections", 2005 10 05,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/100505.htm>>
45. Stapleton, Craig R., "ANAJ-IHEDN Conference On Nuclear Issues", 2006 02 15,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/021506.htm>>
46. Stapleton, Craig R., "Commemoration September 11, 2001", 2005 09 09,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/090905b.htm>>
47. Stapleton, Craig R., "Dinner Remarks", 2005 09 10,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091005.htm>>
48. Stapleton, Craig R., "Earth Day USA", 2006 04 22,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/042206.htm>>
49. Stapleton, Craig R., "Effective U.S. Actions to Combat Climate Change", 2005 08
25, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/082505.htm>>
50. Stapleton, Craig R., "Flag Ceremony", 2005 09 11,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091105b.htm>>
51. Stapleton, Craig R., "From September 11 to Katrina", 2005, 09 11
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091105.htm>>
52. Stapleton, Craig R., "Inauguration of the Exhibit "Images from Ground Zero"", 2005
09 11, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091105c.htm>>
53. Stapleton, Craig R., "Introductory Remarks.Percival Everett Program", 2006 03 17,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/031706.htm>>
54. Stapleton, Craig R., "Les priorités de la politique américaine en 2006", 2006 03 14,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/031406.htm>>
55. Stapleton, Craig R., "Memorial Day Remarks", 2006 05 28,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/052806.htm>>
56. Stapleton, Craig R., "Open Letter to Americans and French Friends", 2005 09 09,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/090905.htm>>
57. Stapleton, Craig R., "Remarks to Private Equity Summit Gala Dinner", 2006 04 04,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/040406.htm>>
58. Stapleton, Craig R., "Remarks. Cercle Jefferson Reception", 2005 09 13,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091305.htm>>
59. Stapleton, Craig R., "Remarks. IUFM University of Nice", 2006 03 24,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/032406.htm>>

60. Stapleton, Craig R., "Transatlantic Relations", 2006 06 12,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/0412.htm>>
61. Stapleton, Craig R., "U.S. National Security Strategy Emphasizes Consultation and Cooperation", 2006 04 07,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2006/0407.htm>>
62. Stapleton, Craig R., "We Need France For a New Trade Agreement", 2005 12 10,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/121005.htm>>
63. Stapleton, Craig R., "Welcoming Remarks, Independence Day Reception", 2005 07 05, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/070505.htm>>
64. Stapleton, Craig R., "Welcoming Remarks. American Club of Paris", 2005 10 25,
<<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/102505.htm>>
65. Stapleton, Craig R., "Welcoming Remarks. World Monuments Fund Lecture Series", 2005 09 14, <<http://paris.usembassy.gov/ambassador/speeches/2005/091405.htm>>
66. Stuchlik, Jan, "Public Opinion and Foreign Policy Discourse in the United Kingdom and France during the Iraq Crisis", *Perspectives* 23/2005
67. Timken, William R., "America @ your library", 2005 12 12,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_12_12_05.html>
68. Timken, William R., "60th Anniversary of the Amerika Haus in Munich", 2006 04 15, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_03_15_06.html>
69. Timken, William R., "American Chamber of Commerce in Germany Annual General Meeting", 2006 05 12,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_05_12_06.html>
70. Timken, William R., "American Chamber of Commerce in Germany New Year's Reception", 2006 01 23,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_01_23_06.html>
71. Timken, William R., "American Chamber of Commerce", 2005 11 15,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_11_15_05a.html>
72. Timken, William R., "American German Business Club Berlin Business Plan Competition", 2006 05 09,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_05_09_06.html>
73. Timken, William R., "Band of Friendship", 2005 12 08,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_12_08_05.html>
74. Timken, William R., "Berlin-American Club", 2005 12 05,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_12_05_05.html>

75. Timken, William R., "Closer U.S.-German Ties: It's A Fact - What Does It Mean", 2006 04 09, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_03_09_06f.html>
76. Timken, William R., "Closure of Rhein-Main Air Base", 2005 10 10, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_10_10_05.html>
77. Timken, William R., "Duty & Responsibility - German-American Relations", 2005 09 29, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_09_29_05.html>
78. Timken, William R., "Farewell Reception for Governor Bush", 2005 11 15, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_11_15_05.html>
79. Timken, William R., "German Marshall Fund", 2005 12 12, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_12_12a_05.html>
80. Timken, William R., "German-American Relations", 2006 02 07, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_2_7_06.html>
81. Timken, William R., "German-American Relations", 2006 06 19, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_06_19_06.html>
82. Timken, William R., "New U.S. Ambassador William R. Timken Jr. arrived in Germany", 2005 08 24, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_arrival.html>
83. Timken, William R., "On the Importance of Iraqi Elections on December 15th", 2005 12 14, http://germany.usembassy.gov/germany/iraq_elections.html
84. Timken, William R., "Opening of the Exhibition "Evolution of a Friendship"", 2006 04 09, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_03_09_06.html>
85. Timken, William R., "Opening of the New Frankfurt Consulate General Office Building", 2005 10 31, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_10_31_05.html>
86. Timken, William R., "Remarks to the American Chamber of Commerce", 2005 11 09, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_11_09_05.html>
87. Timken, William R., "September 11 Memorial Ceremony", 2005 09 11, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_sep11.html>
88. Timken, William R., "Talk at Byrnes: German-American Relations in the Merkel Era", 2006 05 18, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_05_18_06.html>
89. Timken, William R., "Transatlantic Relations. Bundesakademie für Sicherheitspolitik", 2006 02 17, <http://germany.usembassy.gov/germany/timken_02_17_06.html>

90. Timken, William R., Ambassador Timken Presents Credentials to German President Köhler and Meets with Foreign Minister Fischer, 2005 09 02,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_credentials.html>
91. Timken, William R., spaudos konferencija, 2005 09 06,
<http://germany.usembassy.gov/germany/timken_press_conf.html>
92. U.S. Foreign Policy Encyclopedia, “Elitism”,
<<http://www.answers.com/topic/elitism>>
93. U.S. Government Accountability Office, “U.S. Public Diplomacy”, 2005 April,
<<http://www.gao.gov/new.items/d06535.pdf>>
94. U.S. Government Accountability Office, <www.gao.gov>
95. U.S. State Department, “Public Diplomacy for the 21st Century”,
<<http://www.state.gov/r/adcompd/1995rep.html>>
96. Vaitkevičiūtė, Valerija (sud.), *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Žodynas, 2001
97. Vedrine, Hubert, “On Anti – Americanism”, *Brown Journal of World Affairs*,
Winter/Spring 2004, Volume X, Issue 2
98. Vienos konvencija “Dėl diplomatinių santykių”, 1961 m., <www.lrs.lt>
99. Vienos viršūnių susitikimo deklaracija, ES ir JAV viršūnių susitikimas, 2006 06 21,
<http://ec.europa.eu/external_relations/us/sum06_06/docs/decl_final_210606.pdf>
100. Wittkopf, Eugene R., “Elites and Masses: Another Look at Attitudes toward America's World Role”, *International Studies Quarterly*, Vol. 31, No. 2, June, 1987
101. Wolf, Charles, Brian Rosen, “Public Diplomacy: How to Think About and Improve It”, Rand Corporation,
<http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2004/RAND_OP134.pdf>
102. Wolf, Charles, Brian Rosen, “Public Diplomacy: Lessons from King and Mandela”, *Policy review*, October – November 2005,
<<http://www.hoover.org/publications/policyreview/2921496.html>>
103. Ziegler, Andrew H., “The Structure of Western European Attitudes towards Atlantic Co-Operation: Implications for the Western Alliance”, *British Journal of Political Science*, Vol. 17, No. 4., Oct., 1987

U.S. Public Diplomacy as a Response to Anti - Americanism in Western Europe in the Beginning of 21st Century

SUMMARY

During the first decade after the end of Cold War the United States of America seemed to rely only on its hard power while conducting international relations with the rest of the world. By the term “soft power” I mean the ability to attract other countries and to get them want the things I want¹⁰². Soft power does not depend on hard power and the U.S. had to take time to understand that.

In the beginning of the 21st century the U.S. suffered a great image crises, which was rooted in the behavior of the U.S. government preceding the war in Iraq in 2003. The level of anti – Americanism in Europe reached heights unseen during the last 50 years. Only two years later – in 2005 – it was realized that the U.S. must explain itself better to the world and especially to Europeans who were considered to be the traditional allies. A campaign of public diplomacy that is supposed to be the means to increase soft power of a country was started in the “old” Europe. Unfortunately, public opinion did not change if we compare the opinion polls data of the year 2003 with that of 2006. Here comes a natural question what went wrong that the public diplomacy campaign did not produce any results. And that is the main question raised and the aim to be met in this study.

It might seem that the public diplomacy campaign, which was started in 2005, was aimed at explaining the U.S. policies concerning Iraq war to the French and the Germans. But as the “constituency – adversary” hypothesis, raised by Charles Wolf and Brian Rosen, states, it is pretty impossible to change attitudes towards an issue if they are highly negative. So it is doubtful that the U.S. would have started a public diplomacy campaign on such an ill-based tactics. This study raises a hypothesis that the U.S. seek to create a new image of a benevolent hegemony. In order to verify or falsify the hypothesis it is necessary to perform the following tasks: to go through the main points of public diplomacy theory, that is of relevance to this study; to analyze the phenomenon of anti – Americanism and find out what is the substance of it and what are the values and threats common to both Americans and Europeans; to asses whether the public diplomacy messages are directed at the substance of

¹⁰² Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs, 2004, 7

anti – Americanism or at the common values and threats. This study is structured according to the tasks set above.

1. Public diplomacy as a means to conduct foreign policy. Public diplomacy is the effort of a government to address the public and/or certain groups of a foreign country in order to create a positive image of the country and finally to influence the policies and actions of the foreign government not directly but through public opinion. The purpose of influencing elites is the hope that they will make impact on the policies of the government and creating favorable public opinion serves as a pressing or legitimizing background for the policy. The importance of addressing elites also lies in the formation of public opinion. The public usually lack information about foreign issues and the only source of information is elite groups. Even the media is an elite – like source of information, because the owners or editors filter the information that is to be transmitted to the audiences.

There are a lot of subjects acting in the global field of information and seeking their goals by the means of communication. Public diplomacy is one of them. But it should not be mixed up with those subjects that are neither official nor seek political aims. Only the action that satisfies the two criteria mentioned above can be called *public diplomacy*.

2. The substance and tendencies of anti – Americanism. The analysis of anti – Americanism, based on opinion polls carried out during the time period from 2003 – 2006, has shown that the French and the Germans did not oppose the war in Iraq as such. It was not the matter of pacifism of the nations as it might have been supposed from the first sight. The main problem and the cause of anti - Americanism was the manner in which the U.S. behaved with its European allies, that is the hegemonic point of view towards France and Germany. On the other hand, the French, the Germans, and the Americans acknowledge that the countries on both sides of the Atlantic share common values such as democracy, human rights, rule of law etc. and share the understanding of global threats that the countries are facing.

3. The analysis of substance of the U.S. public diplomacy. In order to find out whether the U.S. public diplomacy is aimed at explaining and motivating policies or at building new type of relationship with French and German publics, the substance of public diplomacy was examined. The object of examination was speeches of the U.S. ambassadors to France and Germany delivered to target audiences in respective countries. It was recorded what messages were transmitted to the listeners and how often do they appear in the speeches. The examination disclosed the tactics that lies behind the messages: the U.S. does

not challenge the views of the audiences concerning the issues that make up the substance of anti – Americanism. The question of the behavior of the U.S. preceding the war in Iraq was not addressed at all. The attention is paid to common values and tasks and threats facing both parties of the transatlantic relations.

The examination of substance of the U.S. public diplomacy towards France and Germany verify the hypothesis, raised in the study. And that provides the answer to the question why public diplomacy campaign did not affect the attitudes of the French and the Germans towards the U.S. The tactics chosen for the public diplomacy campaign is based on relationship building and it is not the question of understanding, but of trusting the things the U.S. declares. And it takes time.

The nearest future will show if the tactics applied towards France and Germany is effective or not. The actual policies will play the decisive role in the process of improving the image of the U.S., because public diplomacy is only the wrapping but not the substance of foreign policy.